

अध्याय - एक

शोध परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

“नेपाल चारजात छत्तीस वर्णको साभा फुलबारी हो” भन्ने भनाइ त्यसै चलेको होइन । क्षेत्रफलको दृष्टिले विश्वमानचित्रमा नेपाल सानो राष्ट्रको रूपमा चिनिए तापनि एक बहुजातीय, बहुधार्मिक, बहुसाँस्कृतिक मुलुक मात्र नभएर बहुभाषिक मुलुक हो किनभने यहाँ विभिन्न जातजाति र भाषभाषीका मानिसहरू बसोवास गर्दछन् । यहाँ बसोवास गर्ने प्रत्येक जातिअनुसार भाषा फरक फरक छन् ।

नेपालका विभिन्न जातिहरूमध्ये एउटा ठूलो सङ्ख्या ओगटेर बसेको ‘थारू’ जाति अनादि कालदेखि नेपालको पूर्वी मेचीदेखि पश्चिम महाकालीसम्मका तराई तथा भित्री मधेसमा बसोवास गर्दै आएको पाइन्छ । थारू जातिका विषयमा नेपाली तथा विदेशी विद्वानहरूले खोज अनुसन्धान गरेका छन् । जस जसले यस विषयमा अध्ययन अनुसन्धान गरेको भए तापनि वैज्ञानिक ढङ्गले ठोस अध्ययन हुन नसक्नाले यस सम्बन्धी भएका कार्यहरू अनुमान र अडकलबाजीमा आधारित भएको देखिन्छ । त्यसकारण थारू जातिको उत्पत्तिको कुरा अबै पनि रहस्यमय नै छ । कति विद्वान यो जातिको पुर्खा मङ्गोलियन भन्दछन् भने कति यसलाई आर्य राजपुतका वंशज मान्दछन् । थारू को हुन् ? यिनीहरू कहाँबाट आए ? यसबारे अबै पनि निश्चित हुन सकिएको छैन ।

कतिले थारूको सम्बन्ध राजस्थानको ‘थार’ मरूभूमिसित जोडेर राजस्थानबाट आएको बताइए पनि इतिहास शिरोमणि बाबुराम आचार्य २०१० : १४ - १५ को भनाइमा ‘ राजपुताना र सिन्धका बीचमा बडो मरूस्थल रहेको छ । भारतवर्षको मानचित्रमा यस मरूभूमिको नाम (Thar) लेखिन्छ र थार पठिन्छ । यो सिन्धी भाषाको शब्द हो । उस भाषामा थर बोलिन्छ । परन्तु त्यस भूमिलाई राजपुतनामा ढाट भन्ने चलन छ । यो नबुझेर थरबाट बसाइँ आएका राजपुत हुनाले थारू कहिएका हुन भन्ने तर्कना पनि हुन लागेको छ । त्यो मैदान हजारौं वर्ष देखि मरूभूमि भइरहेको हुनाले त्यहाँ आवादी रहनु नै असम्भव छ । यदि सम्भव नै माने तापनि राजपुतनापट्टिबाट आएका भए थारू नकहिएर ढाट कहिन्थे (शर्मा, २०६४ : २) ।

जनकलाल शर्मा (२०३९ : ३३९) ले थारू जातिको विस्तृत चर्चा गर्दै शाक्य जाति नै थारू हुन् भनेर पुष्टि गरेको देखिन्छ । उनका विचारमा - “भगवान गौतम बुद्धले निर्वाण प्राप्त गरेको

सत्र वर्षपछि बौद्ध धर्ममा महासाङ्घिक र स्थविरवाद नामका दुई हाँगा फाटे । सम्भवतः यिनै दुई हाँगामध्ये एक हाँगो स्थविर सम्प्रदायतिर शाक्यवंशीहरूको भुकाउ भएको हुनपछि जसले गर्दा ती स्थविरवादमा आस्था राख्ने शाक्यवंशीको नाम नै स्थविरवादी वा छोटकरीमा स्थविर रहन गएको पनि हुन सक्दछ र जनजिब्रोको उच्चारणमा स्थविरको विकृत रूप पछि गएर थारू हुन गयो ।

थारू जातिको उत्पत्ति मङ्गोल समूहबाट भएको भनी ऋषिकेश्वराज रेग्मीको भनाइ देखिन्छ । एच.आर. रिस्लेले थारू जातिलाई द्रविडियन मूलका मानेको देखिन्छ । मातृकाप्रसाद कोइरालाको भनाइ अनुसार थारू शब्दको व्युत्पत्ति स्थविरबाट 'थउर', 'थौर' अनि थारू भएको भन्ने देखिन्छ (शर्मा, २०६४ : ४) ।

कला संस्कृतिका लागि धनी मानिएको यो समुदायमा विभिन्न प्रकारका चाडपर्वहरू मनाउने गर्दछन् । जसमध्ये भाद्र महिनाको आइतबारका दिन 'रैव' नामको पर्व मनाउने गर्दछन् । यो पर्व यस क्षेत्रका थारूहरूको सबभन्दा ठुलो र अनौठो पर्व हो । यस पर्वमा एक दिनभरि नुन, तेल, मसला रहितको खानेकुरा मात्र खाएर मनाउने गर्दछन् । त्यस दिन मुख्य खानेकुरा भनेको दुध, दही, केरा, मिठाई मात्र हुने गरेको पाइन्छ (भरौल दर्पण , २०६६ : ३०) । साथै अन्य पर्वहरूमा दशैं, तिहार जितिया (महिला विशेष), माघेसङ्क्रान्ति, सिरूवा पर्व, होली आदि रहेका छन् । यसरी विभिन्न जातजाति जस्तै थारू जातिको पनि आफ्नै भाषा, भेष, संस्कृति र रहनसहन रहेको छ ।

नेपालमा बोलिने विभिन्न भाषाहरू मध्ये नेपाली , मैथिली र भोजपुरी पछि वक्ता सङ्ख्या बढी भएको भाषा "थारू भाषा" हो । नेपालमा वि.सं. २०५८ सालको जनगणना अनुसार थारू जातिको सङ्ख्या १५,३३,८७९ अर्थात कुल जनसङ्ख्याको ६.८ प्रतिशत रहेको पाइन्छ । यसै गरि २०५८ सालको जनगणना अनुसार थारू भाषीहरू १३,३१,५४६ छन् भने कुल मातृभाषीहरू ५.८३ प्रतिशत रहेको पाइन्छ (गुरागाईं, २०६७ : २७) । वि.सं. २०६८ सालको जनगणना अनुसार थारू भाषा बोल्ने वक्ताहरूको सङ्ख्या ५.८ प्रतिशत रहेको छ (केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको जनगणना प्रतिवेदन : २०६८) ।

नेपालमा बोलिने विभिन्न राष्ट्र भाषाहरूमध्ये थारू पनि एक हो । यो भाषा भारोपेली भाषा अन्तर्गत पर्दछ । यो भाषा थारू जातिको मातृभाषा हो । यो भाषा नेपालको पूर्वी मेची देखि पश्चिम महाकालीसम्मका तराई तथा भित्री मधेसमा बसोवास गर्ने थारू जातिहरूले बोल्ने भाषा हो । थारू भाषाका ऐतिहासिक लेख्य ग्रन्थहरू प्राप्त नभएको र कथ्य भाषा मात्र प्रयोगमा भएको हुँदा समय र परिवेश अनुरूप भाषामा कालक्रमिक परिवर्तन हुनु स्वाभाविक मानिन्छ । यसरी

समयको अन्तराल र भौगोलिक दुरीका कारण अन्य भाषामा जस्तै थारू भाषामा पनि प्रशस्त भेद रहेको पाइन्छ ।

थारू भाषामा पूर्वमा मैथिलीको प्रभाव, बारा पर्सातिर भोजपुरीको प्रभाव र पश्चिममा अबधी भाषाको प्रभाव परेको देखिन्छ । थारू भाषालाई नियालेर हेर्दा भाषामा पाइने विविधताका कारण यसमा पनि नेपाली भाषामा जस्तै विभिन्न नौवटा भाषिकाहरू उल्लेख पाइन्छ (गेलाल, २०६७ : २३) ।

१. दङ्गाहा थारू भाषिका
२. दशौरिया थारू भाषिका
३. सप्तारिया थारू भाषिका
४. भैरहिया थारू भाषिका
५. सुनसरिया थारू भाषिका
६. राना थारू भाषिका
७. देउखुरिया थारू भाषिका
८. चिरौनिया थारू भाषिका
९. नवलपुरिया थारू भाषिका

प्रस्तुत शोध अध्ययनको शीर्षक थारू भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन रहेको छ । प्रस्तुत शोधपत्र त्रि.वि.जनता बहुमुखी क्याम्पस शिक्षाशास्त्र सङ्काय नेपाली विषयको स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ को प्रयोजनका निमित्त तयार पारिएको छ ।

१.२ समस्या कथन

प्रस्तुत शोधकार्य निम्न समस्याहरूमाथि केन्द्रित रहेको छ :

- ☞ सप्तारिया थारू भाषिकाको स्वरूप र भाषिक स्थिति कस्तो छ ?
- ☞ सप्तारिया थारू भाषिका विशेषताहरू के कस्ता छन् ?
- ☞ सप्तारिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूविच के कस्ता समानता र भिन्नताहरू पाइन्छन् ?

१.३ अध्ययनको औचित्य

कुनै पनि भाषा राष्ट्रबाट लोप भएर गएमा त्यसको क्षति उक्त भाषीलाई मात्र नभएर सिङ्गो राष्ट्रलाई समेत पर्न जान्छ । त्यसैले अल्पसङ्ख्यक वक्ताहरू भएका जुनसुकै भाषाको पनि संरक्षण तथा सम्बर्धन गर्नु र लोप हुनबाट बचाउनका लागि त्यस भाषाउपर खोज अनुसन्धान हुन जरूरी हुन्छ । कुनै भाषाउपर गरिने शोध नै त्यस भाषा संरक्षण र सम्बर्धनको महत्त्वपूर्ण आधारशिला भएकोले सप्तरीया थारू भाषिकामाथि गरिएको यो शोध आफैमा औचित्यपूर्ण रहेको देखिन्छ ।

प्रस्तुत शोधकार्यको औचित्य निम्न कुरामा रहेको छ :

- ☞ थारू भाषासम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गर्न चाहने शोधार्थीहरूका लागि आधार प्रदान गर्नु ,
- ☞ थारू भाषा सिक्न चाहने सिकारू तथा अध्ययन गर्न चाहने अनुसन्धानकर्तालाई प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रूपमा सहयोग पुर्याउनु ,
- ☞ थारू भाषाको संरक्षण गर्दै त्यसप्रति वक्ताहरूको आकर्षण र जागरण ल्याउन सहयोग गर्नु ,
- ☞ थारू भाषाको पाठ्यक्रम, पाठ्यसामग्री, शब्दकोश, व्याकरण निर्माणमा सहयोग पुर्याउनु,
- ☞ यस अघि भएका थारू भाषासम्बन्धी अपूर्ण अध्ययनलाई अझ विस्तार गर्न तथा पूर्णता प्रदान गर्नु ।

१.४ अध्ययनको उद्देश्य

प्रस्तुत शोधकार्य निम्न उद्देश्य प्राप्तमा केन्द्रित रहेको छ :

- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाको स्वरूप र भाषिक स्थितिको अध्ययन गर्नु,
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाका विशेषताहरू पत्ता लगाउनु,
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूका बिच तुलनात्मक अध्ययन गर्नु ।

१.५ अध्ययनको प्राक्कल्पना

प्रस्तुत शोधकार्यको अनुसन्धानका आधारमा निम्न अनुसारका प्राक्कल्पना तयार गरिएका छन् :

- ☞ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषा दुबैमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, करण-अकरण र कारक व्यवस्थामा समानता देखिन्छ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकामा सामान्य, अपूर्ण र पूर्ण गरी पक्षका तिन प्रकार देखिन्छन् भने स्तरीय नेपाली भाषामा सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण, अज्ञात र अभ्यस्त गरी पाँच प्रकार देखिन्छन् ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका वाच्य व्यवस्थामा भिन्नता पाइन्छ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषा दुबैमा क्रियाको भाव अर्थमा समानता पाइन्छ ।

१.६ अध्ययनको परिसीमा

प्रस्तुत शोधलाई निम्नानुसारका बुँदाका आधारमा सीमाङ्कन गरिएको छ :

- ☞ अध्ययनको क्षेत्र सुनसरी जिल्ला अन्तर्गत चाँदबेला, मधेसा गा.वि.स र रामधुनी भासी.न.पा. रहेको छ ।
- ☞ थारू भाषाका विविध-भेद मध्ये सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटि (लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, वाच्य, करण-अकरण र आदर) को तुलनात्मक अध्ययन गरी समानता र भिन्नता केलाउने कार्यमा सीमित रहेको छ ।

१.७ पारिभाषिक शब्द

प्रस्तुत थारू भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकको शोध पत्रमा निम्न पारिभाषिक शब्दहरूको प्रयोग गरिएको छ :

- ☞ **सामग्री** भन्नाले शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापलाई सहज बनाउन प्रयोग गरिने उपकरण बुझ्नुपर्दछ ।
- ☞ **भाषिका** भन्नाले भौगोलिक क्षेत्र अनुसार बोलिने भाषाका भेद बुझ्नुपर्दछ ।

- ☞ सप्तरिया थारू भाषिका भन्नाले सप्तरिया/कोचिला थारू जातिले बोल्ने मातृभाषालाई बुभ्नुपर्दछ ।
- ☞ जनसङ्ख्या भन्नाले सामग्री सङ्कलनका क्रममा नमुनाका रूपमा लिइएका थारू मातृभाषी वक्ताहरू बुभ्नुपर्दछ ।
- ☞ प्राथमिक सामग्री भन्नाले अनुसन्धानकर्ता आफैँले सम्बन्धित क्षेत्रमा गई पहिलो पटक सङ्कलन गरेको सामग्रीलाई बुभ्नुपर्दछ ।
- ☞ गौण सामग्री भन्नाले अनुसन्धानको क्रममा अरूले उपयोग गरेका सामग्रीलाई बुभ्नुपर्दछ ।
- ☞ मूल्याङ्कन भन्नाले सम्पूर्ण भाषिक कार्यक्रमको लेखाजोखा भन्ने बुभ्नुपर्दछ ।

अध्याय - दुई

पूर्वकार्यको समीक्षा तथा धारणात्मक संरचना

२.१ पूर्वकार्यको समीक्षा

विभिन्न भाषाका व्याकरणिक कोटिको तुलनात्मक अध्ययनसँग सम्बन्धित भएर विभिन्न अनुसन्धानहरू भएका छन् । यसक्रममा मेघनारायण श्रेष्ठ (२०५१) द्वारा लिखित **मोरङ्गिया थारू भाषाको व्याकरणात्मक स्वरूपको अध्ययन**मा मोरङ्गिया थारू भाषाको उद्भवसम्बन्धी कुराहरूको खोजी गर्ने, मोरङ्गिया थारू भाषा विचको सम्बन्ध पर्गेल्ने, तिनका शब्दवर्गको स्वरूप निर्धारण गर्ने मूल उद्देश्यमा प्रस्तुत शोधपत्र केन्द्रित रहेको पाइन्छ (श्रेष्ठ, २०५१ : ३) । व्याकरणात्मक स्वरूपका दृष्टिले मोरङ्गिया थारू भाषाका धेरै कुराहरू नेपालीसँग नै मिल्दाजुल्दा देखिन्छन् । शब्द वर्गको अध्ययनका दृष्टिले मोरङ्गिया थारू भाषा नेपाली भन्दा केही भिन्न प्रकृतिको देखिन्छ । काल, पक्ष, भावका दृष्टिले दुवैमा समानता पाइन्छ (श्रेष्ठ २०५१ : ७३-७५) ।

ऋषिकेश ढकाल (२०६२) द्वारा लिखित **अछामी भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन** शोधशीर्षकमा अछामी भाषिकाको सङ्क्षिप्त परिचय दिने , अछामी भाषिकाका विशेषताहरू पहिल्याउने , अछामी भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटहरूका विच तुलनात्मक अध्ययन गर्ने र अछाम भाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने सम्भावित त्रुटिहरूको पूर्वानुमान वरिएको पाइन्छ । अछामी भाषिका प्राचीन नेपाली भाषाबाट बढी प्रभावित रहेको , नेपाली भाषा र अछामी भाषिकामा केही ध्वन्यात्मक र रूपगत विचलन देखिए पनि व्याकरणिक व्यवस्थाको दृष्टिकोणले धेरै ठूलो विभेद देखा नपरेको कुरालाई निष्कर्षको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ (ढकाल, २०६२ : ७६) ।

छविलाल सापकोटा (२०६३) द्वारा **पश्चिमा थारू भाषा र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन** शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत भएको देखिन्छ । उक्त शोधपत्रमा पश्चिमा थारू भाषा र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूका बीच तुलना गरेका छन् । पश्चिमा थारू भाषा र नेपाली भाषा दुवैमा लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल वा ध्रुवीयता र वाच्य व्यवस्थामा समानता देखिन्छ भने भूतकालका पक्ष, आदरार्थी शब्दहरू, विशेषण र क्रियाको लिङ्ग भेद, वचन भेद र काल, पक्ष र भावबोधक रूपहरू भिन्ना भिन्नै रहेको तथ्यलाई निष्कर्षका रूपमा प्रस्तुत गरेको पाइन्छ (सापकोटा , २०६३ : ७५-७७) ।

बिमला आचार्य (२०६४) द्वारा लिखित देउखुरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषणमा थारू जातिको परिचय, देउखुरिया थारू जातिको परिचय, देउखुरिया थारू भाषिकाको विशेषता साथै देउखुरिया भाषाभाषीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्दा गर्ने त्रुटि विश्लेषण, व्यतिरेकी विश्लेषण र स्तरीय नेपाली सिक्दा आइपर्ने समस्याको बारेमा अध्ययन गरेको पाइन्छ, (आचार्य, २०६४ : ४) ।

सीता गेलाल (२०६७) द्वारा सुनसरेली थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको व्यतिरेकी विश्लेषण भएको पाइन्छ । उक्त शोधमा थारू भाषाको भाषिक स्थितिको वर्णन रूपायनिक कोटिका आधारमा सुनसरेली थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको रूपायन प्रक्रिया, सुनसरेली थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषामा पाइने समानता र भिन्नता तथा दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्दा सुनसरेली थारू वक्तामा आइपर्ने कठिनाइको खोजीगर्ने मूल उद्देश्यमा केन्द्रित रहेको पाइन्छ । नेपाली भाषा र सुनसरेली थारू भाषिका दुवैमा नामको लिङ्ग, सर्वनाममा पुरुष र कारक, विशेषणमा लिङ्ग र आदर, क्रियाको पुरुष र ध्रुवीयता जस्ता रूपायनिक कोटिहरूमा समानता देखिन्छ भने नेपाली भाषा र सुनसरेली थारू भाषिका दुवैमा नामको वचन, आदर र कारक व्यवस्थामा सर्वनामको वचन र आदर व्यवस्थामा अनि क्रियाको लिङ्ग र वचन जस्ता रूपायनिक कोटिहरूमा भिन्नता रहेको तथ्यलाई निष्कर्षका रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ (गेलाल , २०६७ : ६७) ।

केदार कार्की (२०६७) द्वारा उदयपुरिया थारू भाषा र स्तरीय नेपाली बीच व्याकरणात्मक कोटिहरूको व्यतिरेकी विश्लेषण भएको पाइन्छ । उक्त शोधकार्यको मुख्य उद्देश्य उदयपुरिया थारू भाषाको व्याकरणात्मक स्वरूप ठम्याउनु, उदयपुरिया थारू भाषा र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको व्यतिरेकी अध्ययन गर्नु र उदयपुरिया थारू भाषी विद्यार्थीहरूले स्तरीय नेपाली सिक्दा गर्न सक्ने त्रुटिहरूको पहिचान गर्नु रहेको पाइन्छ (कार्की, २०६७ : २) ।

उक्त शोधकार्यमा नेपाली र उदयपुरिया थारू भाषामा लिङ्ग, नाम विशेषणसँग सम्बद्ध पाइनुका साथै वचनका प्रकारमा समानता पाइन्छ । थारू भाषामा क्रियाका वचनभेद नगरिने र नेपालीमा गरिने व्यवस्था रहेको पाइन्छ । नेपालीमा पाँचवटा आदरका तह रहेतापनि थारू भाषामा तीन आदर तह रहेको देखिन्छ । दुवैमा कारक बुझाउन आउने विभक्तिमा असमानता रहेको कुरालाई निष्कर्षको रूपमा प्रस्तुत गरिएको पाइन्छ (कार्की, २०६७ : ८५) ।

विश्व राई (२०६९) द्वारा बान्तावा भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको अध्ययन शीर्षकको शोधपत्र प्रस्तुत भएको देखिन्छ । उक्त शोध अध्ययन बान्तावा भाषाको सङ्क्षिप्त परिचय,

वान्तावा भाषाका वर्ण तथा भाषिकाहरूको सामान्य परिचय र व्याकरणिक कोटिहरूका आधारमा वान्तावा भाषाको विश्लेषण गर्ने मूल उद्देश्यमा केन्द्रित रहेको पाइन्छ (राई, २०६९ : १) । उक्त अध्ययनमा वान्तावा भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको सैद्धान्तिक चर्चा गरिनुका साथै विभिन्न उदाहरणहरू समेत प्रस्तुत गरिएको छ ।

सङ्गीता लखोटिया (२०७०) द्वारा माहेश्वरी र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिको तुलनात्मक अध्ययन प्रस्तुत भएको देखिन्छ । उक्त शोधमा माहेश्वरी जाति र भाषाको सामान्य परिचय, माहेश्वरी भाषाका व्याकरणिक कोटिहरू र व्याकरणिक कोटिका आधारमा माहेश्वरी भाषा र नेपाली भाषाका बीच समानता र भिन्नताको उल्लेख भएको पाइन्छ । माहेश्वरी भाषा र नेपाली भाषा दुवैमा लिङ्ग, वचन पुरुष, भाव, कारक र वाच्य व्यवस्थामा समानता देखिन्छ भने भूतकालका पक्षहरू, आदरार्थी शब्दहरू, क्रियाको वचन भेद र क्रियापदको लिङ्ग व्यवस्थामा भिन्नता हुने कुरा निष्कर्षका रूपमा प्रस्तुत गरिएको पाइन्छ (लखोटिया, २०७० : ८३) ।

उपर्युक्त पूर्वकार्यहरूतर्फ दृष्टि दिँदा थारू भाषाका बारेमा अध्ययन अनुसन्धानहरू भएपनि सुनसरीको थारू भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन शीर्षकमा अभैसम्म पनि कुनै शोध अध्ययन नभएकोले यसको अध्ययन विश्लेषण गरिने यो नै पहिलो अध्ययन हुनेछ । यस अध्ययनले थारू भाषा अध्ययन, विश्लेषण, संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकासका क्षेत्रमा उपयोगी हुन सक्ने विश्वास लिइएको छ ।

२.२ पूर्वकार्यको उपयोगिता/कार्यान्वयन

माथि प्रस्तुत पूर्वकार्यहरूतर्फ दृष्टि दिँदा थारू भाषासँग सम्बन्धित प्रशस्त अध्ययन अनुसन्धानहरू भएका देखिन्छन् । ती अनुसन्धानहरूमध्ये धेरैजसो अनुसन्धानहरू कुनै खास क्षेत्र र थारू भाषाका भाषिकासँग सम्बन्धित देखिन्छन् । यी अनुसन्धानात्मक शोध पत्रहरूद्वारा सप्तरीया थारू भाषिकाको व्याकरणिक कोटिहरूको अध्ययन गर्ने गोरेटो प्रदान गरेको छ । व्याकरणात्मक कोटिसँग सम्बन्धित पूर्वलिखित शोध अनुसन्धानबाट थप नयाँ ज्ञान र खोजको ढोका खुल्दछ । तसर्थ यस शोध अनुसन्धानको लागि पूर्वकार्यहरूलाई मार्ग दर्शनको रूपमा लिइएको छ ।

प्रस्तुत शोध अनुसन्धानमा प्राथमिक र द्वितीय स्रोतबाट सामग्रीहरू सङ्कलन गर्दै पुस्तकालयीय, वर्णनात्मक, विवरणात्मक, तुलनात्मक र विश्लेषणात्मक विधिहरूको प्रयोग गरिएको छ । यसरी पूर्वकार्यहरूतर्फ दृष्टि दिँदा थारू भाषा र भाषिकाका बारेमा अध्ययन अनुसन्धानहरू भए पनि सुनसरीको सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको

अध्ययन शीर्षकमा कुनै शोध अध्ययन नभएकोले यसको अध्ययन विश्लेषण गरिने यो नै पहिलो अध्ययन हुनेछ । यो अध्ययन अनुसन्धान निर्माणमा यस अगाडिका थारू भाषा र भाषिकासँग सम्बन्धित पूर्वकार्यहरूले ठूलो सहयोग पुर्याएको छ । यस शोध अध्ययनले थारू भाषाको अध्ययन, विश्लेषण, संरक्षण, सम्बर्द्धन र विकासका क्षेत्रमा उपयोगी हुन सक्ने विश्वास लिइएको छ ।

२.३ सैद्धान्तिक/धारणात्मक संरचना

प्रस्तुत शोधकायको शीर्षक थारू भाषिका र नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलनात्मक अध्ययन रहेको छ । नेपाली भाषाको स्तरीकरणका लागि चारैतिरबाट विभिन्न प्रयासहरू भएका छन् । विभिन्न शब्दकोश र व्याकरणका किताबहरू पनि प्रकाशित छन् तर नेपाली भाषाको तुलनामा थारू भाषाको कुनै पनि शब्दकोश र व्याकरणको किताब निर्माण भएको देखिदैन । त्यसकारण प्रस्तुत शोधकार्यमा नेपाली भाषाका लागि हेमाङ्गराज अधिकारीको समसामयिक नेपाली व्याकरण र मोहनराज शर्माको शब्दरचना र वर्णविन्यास र विविध अभिव्यक्ति र सप्तरिया थारू भाषिकाका लागि सप्तरिया थारू भाषी वक्ताहरूलाई नमुनाका रूपमा भराइएका प्रश्नावलीहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्कमा केन्द्रित भई निष्कर्ष निकालिएको छ ।

अध्याय - तीन

अध्ययनको प्रक्रिया/विधि

३.१ अध्ययनको संरचना

अनुसन्धान कार्य वैज्ञानिक अध्ययन हो । यसमा तथ्यमा आधारित भएर अध्ययन विश्लेषण तथा निरीक्षण गरिन्छ । प्रस्तुत अध्ययन प्रयोगात्मक प्रकृतिको भएकाले निर्धारित लक्ष्य र उद्देश्य प्राप्तिका लागि मूल रूपमा सर्वेक्षण विधि र तुलनात्मक विधिको प्रयोग गरिएको छ । सङ्कलित सामग्रीहरूलाई वर्णनात्मक, तुलनात्मक, विश्लेषणात्मक, पुस्तकालयीय र क्षेत्रीय अध्ययन विधिको अवलम्बन गरिएको छ । नेपाली भाषामा प्रचलित नियमहरूका आधारमा सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरूको तुलना गरी निष्कर्ष निकालिएको छ ।

३.२ जनसङ्ख्या र नमुना

प्रस्तुत अध्ययनका लागि थारू मातृभाषा बोल्नेहरूको जनसङ्ख्यालाई जनसङ्ख्या नमुनाका रूपमा लिइएको छ, तर यस अध्ययनका लागि सम्पूर्ण जनसङ्ख्यालाई समेट्न असम्भव भएको र त्यसो गर्न यो सानो अध्ययनबाट सम्भव पनि नभएको हुँदा सुनसरी जिल्लाका दुई गा.वि.स चाँदबेला, मधेसा र रामधुनी भासी.न.पा. का जनसङ्ख्या मध्ये नमुनाका रूपमा १० जना छात्रा र १० जना छात्र गरी २०/२० जनाका दरले कुल ६० जना सप्तरीया थारू मातृभाषी वक्तालाई नमुनाका रूपमा लिइएको छ ।

३.३ नमुना छनोट प्रक्रिया

प्रस्तुत शोधकार्यका लागि नमुना छनोट गर्दा स्तरीकृत नमुना छनोट, कोटा नमुना छनोट, कोटा नमुना छनोट प्रक्रियाद्वारा नमुना छनोट गरिएको छ ।

सुनसरी जिल्लाका चाँदबेला, मधेसा गा.वि.स र रामधुनी भासी.न.पा. का २०/२० जना सप्तरीया थारू भाषी वक्तालाई नमुनाको रूपमा लिइएको छ ।

३.४ तथ्याङ्क सङ्कलनका साधन र प्रक्रिया

प्रस्तुत शोधकार्यका लागि निम्नानुसारका सामग्री सङ्कलन गरी वर्णनात्मक विश्लेषणत्मक र तुलनात्मक पद्धति अवलम्बन गर्दै निम्नानुसारका प्राथमिक र द्वितीयक सामग्रीहरूको उपयोग गरिएको छ :

क. प्राथमिक सामग्री

यस अध्ययनको प्राथमिक स्रोतको सामग्री सप्तरीया थारू मातृभाषी वक्ताबाट प्रश्नावली, अन्तर्वार्ता आदिका माध्यमबाट सङ्कलन गरिएको छ ।

ख. द्वितीयक सामग्री अन्तर्गत विभिन्न पत्रपत्रिकामा प्रकाशित लेखहरू, पुस्तकहरू, प्रकाशित तथा अप्रकाशित शोध प्रबन्धहरूको सहयोग लिइएको छ ।

३.५ तथ्याङ्क सङ्कलनका प्रक्रिया

यस अध्ययनमा तथ्याङ्क सङ्कलन प्रक्रियामध्ये पुस्तकालयीय र क्षेत्रीय अध्ययन विधिलाई लिइएको छ । पुस्तकालयीय विधिअन्तर्गत विभिन्न पुस्तक, पत्रपत्रिका, शोध प्रबन्धहरू रहेका छन् । क्षेत्रीय विधि अन्तर्गत सुनसरी जिल्लाका चाँदबेला, मधेसा र भासि.न.पा.का. ६० जना सप्तरीया थारू मातृभाषी वक्ताहरूलाई नमुनाका रूपमा छनोट गरी अध्ययन विश्लेषण गरिएको छ । स्तरीय नेपाली भाषाका लिङ्ग, वचन, पुरुष, काल, पक्ष, भाव, आदर र वाच्य जनाउने वाक्यहरू नमुना छनोटमा परेका सप्तरीया थारू भाषी वक्ताहरूलाई दिई उनीहरूको भाषामा रूपान्तरण गर्ने प्रश्नावली भराई आवश्यक तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको छ ।

३.६ तथ्याङ्क विश्लेषण र व्याख्या प्रक्रिया

प्रस्तुत शोधको विधि तथा प्रक्रिया मुलत वर्णनात्मक विधि, तुलनात्मक विधि र व्याख्या विश्लेषण विधि समेत उपयोग गरिएको छ । उपर्युक्त विधिहरूको प्रयोग गरी आगमनात्मक विधिद्वारा निष्कर्षमा पुगिएको छ । विभिन्न भाषाविद्हरूद्वारा लेखिएका मान्यता प्राप्त पाठ्यपुस्तकको सिद्धान्त, शोध निर्देशकको सल्लाह सुभावा र सप्तरीया थारू भाषी वक्ताहरूलाई नमुनाका रूपमा भराइएका प्रश्नावलीहरूबाट प्राप्त तथ्याङ्कका आधारमा प्रस्तुत शोधकार्य अगाडि बढाएको छ ।

अध्याय - चार

व्याकरणिक कोटिका आधारमा नेपाली भाषा र थारू भाषिकाको तुलनात्मक विश्लेषण

४.१ व्याकरणिक कोटिको परिचय

भाषाका शब्दहरू वाक्यमा प्रयोग हुँदा शब्दमा व्याकरणिक सम्बन्ध तत्त्वको योग हुन्छ । शब्दमा व्याकरणिक सम्बन्ध तत्त्व लागेपछि शब्दले व्याकरणात्मक अर्थको अभिव्यक्ति दिन्छन् । शब्दले व्याकरणात्मक अर्थको अभिव्यक्ति दिने सम्बन्ध तत्त्वलाई व्याकरणात्मक कोटि भनिन्छ । व्याकरणात्मक कोटिले शब्दलाई पदमा परिणत गरी वाक्यमा प्रयोगयोग्य बनाउँछन् र पद र वाक्यको व्याकरणात्मक अर्थको अभिव्यक्ति हुन्छ । भाषाको व्याकरण व्यवस्था व्याकरणात्मक कोटिमा आधारित हुन्छ । व्याकरणात्मक कोटि भाषाको नियम पनि हो । भाषामा भएका विभिन्न वर्गका शब्दहरू वाक्यमा प्रयुक्त भइसकेर मात्र व्याकरणिक कार्य गर्दछन् । विशेष गरी विकारी वर्गका शब्द (नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रिया) मा व्याकरणिक कोटिको अभिव्यक्ति भएको हुन्छ । व्याकरणात्मक कोटिबाट शब्दहरूका विचको अन्तर्सम्बन्ध र शब्दका वाक्यात्मक कार्यको बोध हुन्छ । नेपाली भाषाका लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, भाव, वाच्य र करण-अकरण व्याकरणात्मक कोटि हुन् (गौतम र अन्य, २०६७ : १७१-१७२) ।

व्याकरणिक कोटिलाई व्याकरणिक धारा पनि भनिन्छ । कुनै प्रवृत्तिलाई अर्को शब्द वा पदका एकाइसँग सम्बन्ध गराउने वर्गलाई रूपायनिक कोटि वा धारा भनिन्छ (न्यौपाने र न्यौपाने, २०६३ : ९२) । व्याकरणिक कोटिका आधारमा शब्दहरूको रूप फेरिने प्रक्रियालाई रूपायन भनिन्छ । विकारी शब्दहरू (नाम, सर्वनाम, विशेषण र क्रियापद) को मात्र रूपायन हुन्छ । यस अध्ययनमा सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका व्याकरणिक कोटिहरू लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदर, काल, पक्ष, भाव र वाच्यका आधारमा तुलनात्मक अध्ययन विश्लेषण गरी सप्तरीया थारू भाषिकाका विशेषताहरू केलाउने प्रयास गरिएको छ ।

४.२ लिङ्ग

वाक्यमा आएका नामिक पदका मानवीय-मानवेत्तर, स्त्री-पुरुष जस्ता आकारको सङ्केत गर्ने कोटिलाई लिङ्ग भनिन्छ (न्यौपाने र अन्य, २०६७ : ९८) । नेपालीमा यो कोटि नाम, केही सर्वनाम, विशेषण र धातुमा मानवीय-मानवेत्तर र अस्त्रीलिङ्ग जस्ता भेदमा बाँडिएको देखिन्छ ।

लिङ्ग व्याकरणिक कोटिमध्ये एक अङ्ग हो । खासगरी यसले नेपालीमा स्त्री र पुरुष गरी दुई रूपलाई बुझाउँछ । सप्तरिया थारू भाषिकाको व्याकरणिक व्यवस्था अनुसार पनि स्त्रीलिङ्ग र पुलिङ्ग गरी दुई प्रकार पाइन्छ । उदाहरणका लागि सप्तरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका केही वाक्यहरूको तुलना तल गरिएको छ ।

तालिका नं. १ : लिङ्ग

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरिया थारू भाषिका
छोरो आयो ।	बेटा एलै ।
छोरी आई ।	बेटी एलै ।
गोरू घाँस खान्छ ।	बरद घाँस खाइछै ।
गाई घाँस खान्छ ।	गाई घाँस खाइछै ।
ऊ स्कुल गयो ।	ऊ स्कुल गेलै ।
ऊ स्कुल गई ।	ऊ स्कुल गेलै ।
नोकर काम गर्छ ।	नोकर काम करैछै ।
नोकर्नी काम गर्छे ।	नोकर्नी काम करैछै ।

यस अध्ययनबाट नेपाली भाषाको सापेक्षमा सप्तरिया थारू भाषिकाको लिङ्ग व्यवस्थाको तुलनात्मक विश्लेषण विभिन्न पदवर्गको समीक्षा गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

४.२.१ नामको लिङ्ग

वाक्यमा कर्ता, कर्म वा पूरक भई आउन सक्ने शब्दलाई नाम भनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : २४) । नेपाली भाषा र सप्तरिया थारू भाषिका दुवै भाषामा नामको स्त्रीलिङ्ग जनाउँदा प्रयोग गरिने रूपहरू निम्नानुसार पाइन्छन् ।

तालिका नं. २ : नामको लिङ्ग

नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
पुलिङ्ग	स्त्री लिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्री लिङ्ग
बेहुला	बेहुली (ई)	वर	कनियाँ
केटो	केटी (ई)	छौरा	छौरी
छोरो	छोरी (ई)	बेटा	बेटी
बाच्छो	बाच्छी (ई)	बच्छा	बाच्छी
नोकर	नोकर्नी (इनी)	नोकर	नोकर्नी
काका	काकी (ई)	क्का	काकी
कुकुर	कुकुर्नी (इनी)	कुकुर	कुकुर्नी
पण्डित	पण्डितनी (इनी)	पण्डित	पण्डितनी
शिक्षक	शिक्षिका (इका)	मास्टर	मास्टरनी
गायक	गायिका (इका)	गायक	गायिका

नेपाली भाषा र थारू भाषिका दुवैमा मानवीय र मानवेत्तर प्राणी बुझाउने नामको लिङ्ग भेद गरिएको छ । सप्तरीया थारू भाषिकामा कुनै कुनै भिन्न शब्दहरूको प्रयोग गरेर पनि स्त्रीलिङ्ग बनाउने प्रक्रिया रहेको छ । जस्तै :- वर -कनियाँ आदि । यसका अतिरिक्त नेपालीमा जस्तै ई, इनी, इका जस्ता प्रत्यय जोडेर पुलिङ्ग शब्दलाई स्त्रीलिङ्ग बनाइन्छ ।

माथिको तालिकाबाट दुवै भाषामा 'ई' रूपबाट केही नामको स्त्रीलिङ्ग बोध गराइएको छ ।

४.२.२ सर्वनामको लिङ्ग

नाम, नाम पदसमूह तथा वाक्यको सट्टामा प्रयोग गरिने शब्दलाई सर्वनाम भनिन्छ (बराल र एटम, २०६६ : १५) । आधुनिक व्याकरणमा सट्टेनामलाई सर्वनाम मानिएको छैन । अधिकारी (२०७१-२९) का अनुसार नामिक सन्दर्भलाई सर्वनाम भनिएको छ । सर्वनामले नामले जस्तो प्रत्यक्षत : खास व्यक्ति, वस्तु वा धारणा जनाउँदैन । यसले त खास धारणाको सन्दर्भ सङ्केत मात्र गर्छ ।

नेपाली भाषा र थारू भाषिका दुवैमा सर्वनामको लिङ्गभेद गरिएको पाइदैन । यसलाई प्रष्ट पार्न केही उदाहरणहरू निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. ३ : सर्वनामको लिङ्ग

नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
पुलिङ्ग	स्त्री लिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
म घर जान्छु ।	म घर जान्छु ।	हम घर जाइची ।	हम घर जाइची ।
तिमी घर जान्छौ ।	तिमी घर जान्छ्यौ ।	तुहे घर जाइचिही ।	तुहे घर जाइचिही ।
ऊ कहाँ गयो ?	ऊ कहाँ गई ।	ऊ कते गेलै ?	ऊ कते गेलै ?
तिमी पाठ पढ्छौ ?	तिमी पाठ पढ्छ्यौ ।	तुहे पाठ परहैचिही ।	तुहे पाठ परहैचिही ।
उनीहरू को हुन् ?	उनीहरू को हुन् ।	उसब के ची ?	उसब के ची ?

माथिको तालिकाबाट नेपाली भाषा र थारू भाषिकामा प्रयोग हुने सर्वनामहरूको लिङ्गभेद नगरिने कुरा प्रष्ट देखिन्छ । नेपाली भाषामा प्रयोग हुने म, तिमी, ऊ, उनीहरू र थारू भाषामा प्रयोग हुने 'हम,तुहे,ऊ, उसब जस्ता सर्वनामहरू पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग दुवै वाक्यमा प्रयोग भएका देखिन्छन् ।

४.२.३ विशेषणको लिङ्ग

विशेषणले नाम वा नामिक पदको वर्णन अथवा नामको अर्थलाई स्पष्ट गर्ने, विस्तार गर्ने, सीमित गर्ने वा विशिष्ट बनाउने काम गर्छ । यसरी विशेषण नामको अधिनस्थ पदका रूपमा चिनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : ४२) । कुन , कत्रो कस्तो, कति आदिका प्रश्नको जवाफमा आउने शब्दलाई विशेषण भनिन्छ (शर्मा, २०५४ : ८६) ।

यहाँ नेपाली भाषा र थारू भाषिकाका केही विशेषणका लिङ्गभेदक वाक्यहरूलाई विश्लेषणका लागि निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ४ : विशेषणको लिङ्ग

नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
सानो केटो	सानी केटी	छोटका छौरा	छोटकी छौरी
कालो केटो	काली केटी	करिया छौरा	करियैनी छौरा
अन्धो मान्छे	अन्धी मान्छे	अन्ह्रा लोक	अन्हरी लोक
मोटो केटो	गोरी केटी	गोरका छौरा	गोरकी छौरी
मोटो मान्छे	मोटी मान्छे	मोटका लोक	मोटकी लोक

नेपाली भाषामा जस्तै सप्तरीया थारू भाषिकामा पनि गुणबोधक विशेषणको लिङ्गभेद पाइन्छ । माथिको तालिकाबाट के स्पष्ट हुन्छ भने नेपाली भाषामा 'ई' प्रत्यय प्रयोग गरी पुलिङ्ग विशेषणलाई स्त्रीलिङ्ग र सप्तरीया थारू भाषिकामा 'ई' 'ऐनी' आदि प्रयोग गरी पुलिङ्ग विशेषणलाई स्त्रीलिङ्ग बनाइन्छ ।

४.२.४ क्रियाको लिङ्ग

क्रियालाई वाक्यमा समापक पदका रूपमा लिइन्छ (अधिकारी, २०७१ : ११२) । रूपात्मक दृष्टिले क्रियालाई काल, पक्ष, भाव/वृत्ति व्यक्त गर्ने व्याकरणात्मक कोटि मानिन्छ । नेपालीमा यस्ता क्रियाहरू लिङ्ग, वचन, पुरुषका दृष्टिले पनि चिहिनत हुन्छन् ।

स्तरीय नेपाली र सप्तरीया थारू भाषिकाका केही क्रियाको लिङ्गभेदका वाक्यहरूलाई विश्लेषणका लागि तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ५ : क्रियाको लिङ्ग

स्तरीय नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग	पुलिङ्ग	स्त्रीलिङ्ग
ऊ घर गयो ।	ऊ घर गई ।	ऊ घर गेलै ।	ऊ घर गेलै ।
ऊ नाच्छ ।	ऊ नाच्छे ।	ऊ नाचै ।	ऊ नाचै ।
तिमी भात खान्छौ ।	तिमी भात खान्छ्यौ ।	तुँ भात खेवी ।	तुँ भात खेवी ।
तँ चिठी लेख्छस् ।	तँ चिठी लेख्छेस् ।	तुँ चिठी लेख्बी ।	तुँ चिठी लेख्बी ।
ऊ कथा भन्नेछ ।	ऊ कथा भन्नेछे ।	ऊ कथा कहतै ।	ऊ कथा कहतै ।
उसले गीत गायो ।	उसले गीत गाई ।	ऊ गीत गाबलकै ।	ऊ गीत गाबलकै ।

माथिको तालिकामा नेपाली भाषा र थारू भाषिकाको क्रियापदको रूपायन लिङ्गका आधारमा गरिएको छ । तालिकामा देखाइए अनुसार नेपाली भाषाको मात्र क्रियामा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग रूपको प्रयोग भएको देखिन्छ, भने सप्तरीया थारू भाषिकामा स्तरीय नेपाली भाषामा जस्तो नभई पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग क्रियापदमा भिन्नता नभई समानता नै रहेको देखिन्छ ।

४.३ वचन

नामको सङ्ख्यासँग सम्बन्धित व्याकरणात्मक कोटिलाई वचन भनिन्छ । यसको सम्बन्ध सङ्ख्येय नामसँग रहेको हुन्छ (अधिकारी, २०७१ : ८९) । नामिक तथा क्रियाको सङ्ख्या जनाउने व्याकरणिक कोटिलाई वचन भनिन्छ (न्यौपाने र अन्य, २०६७ : ९९) । यो भाषाअनुसार भिन्न भिन्न किसिमले अभिव्यक्त भएको देखिन्छ । नेपालीमा यो एकवचन र बहुरचनका रूपमा अभिव्यक्त भएको छ । नेपालीमा नाम, सर्वनाम, केही विशेषण र धातुमा यो कोटि रहेको पाइन्छ ।

४.३.१ नामको वचन

नेपाली भाषा र थारू भाषिका दुवै नामको वचन भेद पाइन्छ । नेपाली भाषा र थारू भाषिकाका नामको वचनको तुलनाका लागि निम्नानुसारको तालिका प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ६ : नामको वचन

स्तरीय नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
छोरो	छोरा/छोराहरू	बेटा	बेटासब
केटो	केटा/केटाहरू	छौरा	छौरासब
मान्छे	मान्छेहरू	लोक	लोकसब
गाई	गाईहरू	गाई	गाईसब
घर	घरहरू	घर	घरसब
गोरू	गोरूहरू	बरद	बरदसब
किताब	किताबहरू	किताब	किताबसब
चरो	चरा/चराहरू	चरै	चरैसब

माथिको तालिका अनुसार नेपाली भाषा र सप्तरीया थारू भाषिकामा वचनको समान व्यवस्था पाइदैन । नेपालीमा केही एकवचन नामको ओकारान्त नामलाई आकारान्तमा परिवर्तन गरी बहुवचन बनाइन्छ ; जस्तै छोरो, 'केटो' को बहुवचन बनाउँदा छोरा, केटा बनाइन्छ । सप्तरीया थारू भाषिकामा यो प्रक्रिया देखिदैन ।

नेपाली भाषामा एकवचन नामको ओकारान्तलाई आकारान्तमा परिवर्तन गरी 'हरू' प्रत्यय लगाई बहुवचन बनाइन्छ तर सप्तरीया थारू भाषिकामा एउटै शब्दमा दुईवटा रूप (आ, हरू) नलगाएर 'सब' प्रत्यय लगाई बहुवचन बनाइन्छ ।

४.३.२ सर्वनामको वचन

सर्वनामको वचनका आधारमा नेपाली भाषा र सप्तरीया थारू भाषिकाको तुलनात्मक प्रस्तुति निम्नानुसार गरिएको छ :

तालिका नं. ७ : सर्वनामको वचन

स्तरीय नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
एकवचन	बहुवचन	एक वचन	बहुवचन
म	हामी/हामीहरू	हम/हमे	हम्रासब
तँ/तिमी	तिमीहरू	तुँ/तुहँ	तुसब/तोरासब
तपाईं/हजुर	तपाईंहरू/हजुरहरू	अहाँ	अहाँसब
यो	यिनीहरू	यी	यीसब
आफू	आफूहरू	अपना	अपनासब
उनी	उनीहरू	ऊ	उसब/ओक्रासब
ऊ	उनीहरू	ऊ	उसब/ओक्रासब
त्यो	तिनीहरू	ऊ	उसब/ओक्रासब

माथिको तालिकामा नेपाली भाषा र थारू भाषिकाको सर्वनामहरूको वचन भेद गरिएको छ । नेपाली भाषामा 'म' बाहेक प्राय सर्वनामको बहुवचन बनाउँदा 'हरू' प्रत्यय लगाइन्छ भने सप्तरीया थारू भाषिकामा 'सब' प्रत्यय लगाएर बहुवचन बनाइन्छ ।

४.३.३ विशेषणको वचन

नेपाली भाषा र थारू भाषिका दुवैमा विशेषणको वचन भेद देखिन्छ । यहाँ नेपाली भाषा र थारू भाषिकाका विशेषणहरूको तुलनात्मक प्रस्तुति निम्नानुसार गरिएको छ :-

तालिका नं. ८ : विशेषणको वचन

स्तरीय नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
कालो	काला	करया	करया
रातो	राता	ललका	ल्लका
सेतो	सेता	उजरा	उजरा
राम्रो	राम्रा	छनगर	छनगर
मोटो	मोटा	मोटका	मोटका
गोरो	गोरा	गोर/गोरका	गोरका
अग्लो	अग्ला	ढाड	ढाड
होचो	होचा	भुट्वा	भुट्वा

माथिको तालिकामा नेपाली भाषा र थारू भाषिका दुवैको वचनका आधारमा गुणबोधक विशेषणको तुलना गरिएको छ । नेपाली भाषामा वचनको आधारमा विशेषण शब्दको रूपायन हुँदा एकवचन विशेषण शब्दको । औ/र/इ/को रूप बहुवचनमा लैजादा/आ/ का रूपमा परिवर्तन भएको देखिन्छ भने सप्तरीया थारू भाषिकाको एकवचन विशेषण शब्दको /आ/इ/अ/ को रूप बहुवचनमा पनि यथावत रहेकाले वचनका आधारमा विशेषणको रूपायन भएको देखिदैन ।

४.३.४ क्रियाको वचन

क्रियाको वचनका आधारमा नेपाली भाषा र थारू भाषिकाको तुलनात्मक अध्ययन निम्नानुसार गरिएको छ :

तालिका नं. ९ : क्रियाको वचन

स्तरीय नेपाली भाषा		सप्तरिया थारू भाषिका	
एकवचन	बहुवचन	एकवचन	बहुवचन
जान्छु	जान्छौं	जेवै	जेवै
पढ्छु	पढ्छन्	परहैछै	परहैछै
खेल्छु	खेल्छन्	खेलाइबिही	खेलाइबिही
बस्छु	बस्छन्	बैठतै	बैठतै
भन्छु	भन्छन्	कहतै	कहतै
लड्यो	लडे	खस्लै	खस्लै
गाउँछे	गाउँछन्	गाबतै	गाबतै

उपर्युक्त तालिकामा नेपाली भाषा र थारू भाषिकाको वचनका आधारमा क्रियापदको तुलना गरिएको छ । नेपाली भाषामा अन्, ए, औ, औँ जस्ता रूपबाट क्रियापदको बहुवचन रूपमा परिवर्तन गरिन्छ, भने सप्तरिया थारू भाषिकाको एकवचनको क्रियापदको रूपलाई बहुवचनमा रूपान्तरण गर्दा क्रियापदमा कुनै भिन्नता आएको देखिदैन । यसरी हेर्दा सप्तरिया थारू भाषिकाको क्रियापदमा वचन व्यवस्था रहेको देखिदैन ।

४.४ पुरुष

भाषिक प्रयोगमा सहभागिताका विभिन्न स्थिति व्यक्त गर्ने व्याकरणिक कोटिलाई पुरुष भनिन्छ । यो वक्ता, श्रोता र वक्ता-श्रोताभन्दा भिन्न व्यक्ति वा विषयसँग सम्बन्धित हुने आधारमा प्रथम, द्वितीय र तृतीय गरी तिन किसिमको हुन्छ । यो कोटि सर्वनाम र धातुमा अभिव्यक्त भएको देखिन्छ (न्यौपाने र अन्य, २०६७ : १००) यसरी सर्वनामहरू म, हामी प्रथम पुरुष, तँ, तिमी, तपाईं, हजुर द्वितीय पुरुष र ऊ, उनी, यो, त्यो, उनीहरू, यिनीहरू र सबै नाम तृतीय पुरुष मानिन्छन् ।

४.४.१ सर्वनामको पुरुष

नेपाली भाषामा जस्तै सप्तरिया थारू भाषिकामा पनि प्रथम, द्वितीय र तृतीय गरी पुरुष तीन प्रकारका छन् । सर्वनामका आधारमा नेपाली भाषा र सप्तरिया थारू भाषिकाका पुरुषको रूपान्तरण निम्न आधारमा गर्न सकिन्छ :-

तालिका नं. १० : सर्वनामको पुरूष

प्रथम पुरूष		द्वितीय पुरूष		तृतीय पुरूष	
नेपाली	सप्तरिया थारू	नेपाली	सप्तरिया थारू	नेपाली	सप्तरिया थारू
म	हम/हमे	तँ	तुँ/तुहँ	ऊ	ऊ
हामी/ हामीहरू	हमसब/ हम्रासब	तिमी तपाईँ हजुर	तुँ/तुहँ अहाँ अहाँ	उनी त्यो, यो अहाँ	ऊ ऊ, यी ऊ

माथिको तालिका अनुसार नेपाली भाषामा पुरूषका आधारमा सर्वनामको रूपायन हुँदा प्रथम पुरूषमा म, हामी/हामीहरू, द्वितीय पुरूषमा तँ, तिमी, तपाईँ, हजुर र तृतीय पुरूषमा ऊ , उनी, त्यो, तिनी, ती जस्ता सर्वनाम प्रयोग भएका देखिन्छन् भने सप्तरिया थारू भाषिकाको प्रथम पुरूषमा हम / हमे हम ब/ हम्रासब, द्वितीय पुरूषमा तुँ / तुहँ, यहाँ र तृतीय पुरूषमा ऊ , यी जस्ता सर्वनाम प्रयोग भएको पाइन्छ। यसरी हेर्दा दुवै भाषामा पुरूषको सङ्ख्यागत र ध्वन्यात्मक भिन्नता रहे तापनि अर्थगत समानता रहेको देखिन्छ।

४.४.२ क्रियाको पुरूष

नेपाली भाषा र थारू भाषिकाका क्रियाको पुरूषको अध्ययनका लागि निम्न अनुसारको तालिका प्रस्तुत गरिएको छ :

तालिका नं. ११ : क्रियाको पुरूष

प्रथम पुरूष		द्वितीय पुरूष		तृतीय पुरूष	
नेपाली	सप्तरिया थारू	नेपाली	सप्तरिया थारू	नेपाली	सप्तरिया थारू
जान्छु	जेवै	जान्छस्	जेवही/जेवी	जान्छ/जान्छे	जेतै
जान्छौं	जेवै	जान्छौ	जेवही/जेवी	जान्छन्	जेतै
खान्छु	खेवै	खान्छस	खेवही/खेवी	खान्छ/खान्छे	खेतै
खान्छौं	खेवै	खान्छौ	खेवही/खेवी	खान्छन्	खेतै
लेख्छु	लिख्वै	लेख्छस	लिखिविही	लेख्छ/खान्छे	लिख्तै
लेख्छौं	लिख्वै	लेख्छौ	लिखिविही	लेख्छन्	लिख्तै

माथिको तालिका अनुसार पुरूषका आधारमा क्रियाको रूपायन हुँदा स्तरीय नेपाली र सप्तरिया थारू भाषिकाका विचमा भिन्नता पाइदैन । सप्तरिया थारू भाषिकामा लिङ्ग, वचन, जस्ता व्याकरणिक कोटिहरूको अभिव्यक्ति क्रियामा नदेखिए पनि क्रियामा पुरूषको अभिव्यक्ति भने रहेको देखिन्छ । सप्तरिया थारू भाषिकामा /वै/ले प्रथम पुरूष (वी/ई/ले द्वितीय पुरूष र /तै/ले तृतीय पुरूषको अभिव्यक्ति गरेको पाइन्छ भने नेपाली नेपालीमा /उ/औ/ ले प्रथम पुरूष, /अस्/औ/ले द्वितीय पुरूष र /अ/,/अन्/जस्ता रूपले तृतीय पुरूषको आधारमा भएको देखिन्छ ।

४.५ काल

क्रियाको समयसँग सम्बन्धित रूपायनिक कोटिलाई काल भनिन्छ । नेपालीमा यो क्रिया वा धातुबाट अभिव्यक्त हुन्छ (न्यौपाने र अन्य , २०६७ : १०१) ।

अधिकारी (२०७१ : १३०) का अनुसार क्रियापदको समय सङ्केत कोटि हो । सामान्य : जसरी वाह्य जगतमा समयलाई भूत, वर्तमान र भविष्यत् गरी तिन क्षेत्रमा विभाजन गरिन्छ , त्यसरी नै व्याकरणात्मक काललाई पनि तिन भागमा छुट्याउन खोजिन्छ । तर रूपायनिक विशेषताहरूले विभेदित भई व्यक्त हुन सकेमा मात्र काललाई एक अर्काबाट विभेदक मानिन्छन् ।

नेपाली भाषामा परम्परागत व्याकरणमा भूत, वर्तमान र भविष्यत् गरी काललाई तिन भागमा विभाजन गरिएको पाइन्छ भने आधुनिक व्याकरणमा भूत र अभूत गरी दुई भागमा

विभाजन गरिएको पाइन्छ । नेपाली भाषाकै सापेक्षतामा थारू भाषाको काल व्यवस्थाको निम्न अनुसार तुलना गरिएको छ ।

४.५.१ वर्तमान काल

यस कालले क्रियाको कार्यको प्रारम्भ भइसकेको तर समाप्त नभएको जनाउँछ । यहाँ सप्तरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका वर्तमान कालको अध्ययन गर्न तलका वाक्यहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १२ : वर्तमान काल

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरिया थारू भाषिका
म घर जान्छु ।	हम घर जेबै ।
हामी घर जान्छौं ।	हमसब घर जेबै ।
तँ घर जान्छस् ।	तुँ घर जेबी ।
तपाईं घर जानुहुन्छ ।	अहाँ घर जेबै ।
सीता घर जान्छे ।	सीता घर जेतै ।
त्यो घर जान्छ ।	ऊ घर जेतै ।
उनीहरू घर जान्छन् ।	उसब घर जेतै ।

माथिको तालिका अनुसार नेपाली भाषामा क्रियापदमा धातु पछि वर्तमान कालमा 'छ' का रूपहरू र सप्तरिया थारू भाषिकामा 'व' र 'त' का रूपहरू प्रयोग भएको देखिन्छ अथा नेपाली भाषामा क्रियापदमा धातु पछि छु, छस्/छस, छ्यौं, छौं, छ, छे, छिन, नुहुन्छ र सप्तरिया थारू भाषिकामा वी, वै, तै जस्ता प्रत्यय जोडिन्छन् ।

४.५.२ भूतकाल

भूतकालले विति सकेको कुरालाई जनाउँछ (अधिकारी, २०७१ : १३१) । यसबाट वक्ताले बोलेको कालमा घटना भइसकेको बुझिन्छ ।

स्तरीय नेपाली र सप्तरिया थारू भाषिका बिच भूतकालको अध्ययन गर्न तलका वाक्यहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १३ : भूतकाल

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरिया थारू भाषिका
म घर गएँ ।	हम घर गेली ।
हामी घर गयौँ ।	हमसब घर गेली ।
तँ घर गइस् ।	तुँ/तुहँ घर गेल्ली ।
तपाईँ घर जानुभयो ।	अहाँ घर गेलयै ।
सीता घर गई/गइन् ।	सीता घर गेलै ।
उनीहरू घर गए ।	एसब घर गेलै ।
त्यो घर गयो ।	ऊ घर गेलै ।

माथिको तालिका अनुसार नेपाली भाषामा एँ, यौ, इस्, नुभयो, ई, /इन्, ए यो र सप्तरिया थारू भाषिकामा ली, लै, लियै, लिही, जस्ता धातुमा लाग्ने रूपवाट भूतकालको बोध गराएको पाइन्छ ।

४.५.३ भविष्यत् काल

पछिको वा आउने समयमा काम हुने कुरा बुझाउने क्रियापदको समयलाई भविष्यत् काल भनिन्छ (बराल र एटम, २०६६ : १२२) । यस कालमा क्रियाको कार्यव्यापार आउँदो समयमा हुने बुझिन्छ ।

नेपाली भाषा र सप्तरिया थारू भाषिकाका बिच भविष्यत् कालको अध्ययन गर्न तलका वाक्यहरूलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिन्छ ।

तालिका नं. १४ : भविष्यत् काल

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरिया थारू भाषिका
म घर जानेछु ।	हम घर जेवै ।
हामी घर जानेछौं ।	हमसब घर जेवै ।
तँ घर जानेछस् ।	तुहँ घर जेबी/ जेवही ।
तपाईं घर जानुहुनेछ ।	अहाँ घर जेवै ।
सीता घर जानेछे ।	सीता घर जेतै ।
उनीहरू घर जानेछन् ।	उसब घर जेतै ।
त्यो घर जानेछ ।	ऊ घर जेतै ।

माथिको तालिका अनुसार नेपालीमा नेछु , नेछौं, नेछौ, नेछस्, नेछेस, नेछन् नेछ्यौ, नुहुनेछ जस्ता धातुमा लगाइने रूपबाट भविष्यत् कालको बोध गराइएको पाइन्छ भने सप्तरिया थारू भाषिकामा वर्तमान कालको क्रियापद जस्तै धातुमा बै/बी/बिही/तै जस्ता रूपबाट भविष्यत् कालको बोध गराइएको पाइन्छ । नेपालीमा भूतकाल, वर्तमान काल र भविष्यत् काल रहेको देखिन्छ भने सप्तरिया थारू भाषिकामा भूतकाल र अभूत काल गरी कालका दुई प्रकार मात्र रहेको देखिन्छ । सप्तरिया थारू भाषिकामा भविष्यत् काल र वर्तमान कालको संरचना फरक नभई एउटै रहेको देखिन्छ ।

४.६ पक्ष

क्रियाको कालको अवधि र अवस्था (कालिक गतिविधिको प्रकार) लाई पक्ष भनिन्छ (शर्मा, २०५४ : २९२) । पक्षले खास कालको परिवेशभित्र क्रियाका कार्यको प्रकृति तथा वितरणलाई जनाउँछ । त्यसैले यसबाट क्रियाका विभिन्न अवस्था वा चरण व्यक्त हुन्छन् (अधिकारी, २०७१ : १३४) ।

विद्वानहरूका उपर्युक्त भनाइहरूलाई केलाउँदा सम्पूर्ण व्याकरणविद्हरू बिच मतैक्य भएको पाइन्छ । यहाँ नेपाली भाषाको सापेक्षमा सप्तरिया थारू भाषिकाका पक्षहरूको तुलनात्मक प्रस्तुति र विश्लेषण गरिएको छ ।

४.६.१ सामान्य पक्ष

सामान्य पक्षले काल विशेषमा क्रियाको सामान्य कार्य व्यापारको बोध गराउँछ तर कार्य व्यापार पूरा भए नभएको जनाउँदैन । पक्ष बोधक क्रियापद नजोडिएर बन्ने हुनाले यस पक्षलाई सामान्य पक्ष भनिन्छ ।

यहाँ स्तरीय नेपाली र सप्तरीया थारू भाषिकामा सामान्य पक्षको तुलनाका लागि निम्नानुसार उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १५ : सामान्य पक्ष

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
म पाठ पढ्छु ।	हम पाठ पहरवै ।
मैले पाठ पढें ।	हमे पाठ पहरली ।
म पाठ पढ्नेछु ।	हम पाठ पहरवै ।
राम बजार जान्छ ।	राम हटिया जेतै ।
राम बजार गयो ।	राम हटिया गेलै ।
राम बजार जानेछ ।	राम हटिया जेतै ।

माथि प्रयोग गरिएका तालिका अनुसार स्तरीय नेपाली भाषामा 'छ, य, नेछ' को रूप र सप्तरीया थारू भाषिकामा 'त, व, ल' को रूप सामान्य पक्ष बोधक हुन् । यी दुवै भाषामा काल र सामान्य पक्ष बोधक हुन् । यी दुवै भाषामा काल र सामान्य पक्ष नछुट्टिने गरी जोडिएका पाइन्छन् । त्यसैले कतिपय विद्वानहरूले यसलाई पक्ष नमानेर काल मात्र मानेका छन् । अधिकारी (२०७१ : १३५) ले पनि सामान्य पक्षलाई पक्ष नमानेर नेपालीमा अपूर्ण, पूर्ण, अभ्यस्त र अज्ञात गरी चार किसिमका पक्ष रहेको उल्लेख गरेका छन् ।

४.६.२ अपूर्ण पक्ष

अपूर्ण पक्षले कार्यको अपूर्ण वा निरन्तरता जनाउने हुन्छ । यो एकभन्दा बढी कालिक परिवेशमा आउन सक्छ (अधिकारी, २०७१ : १३५) । यहाँ नेपाली भाषा र थारू भाषिकाको अपूर्ण पक्षको तुलनाका लागि निम्नानुसार उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ

तालिका नं. १६ : अपूर्ण पक्ष

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
म किताब पढ्दै छु ।	हम किताब परहै छी ।
म किताब पढ्दै थिएँ ।	हम किताब परहै छेली ।
म किताब पढ्दै हुनेछु ।	हम किताब परहैत रहबै ।
किसान हलो जोत्दै छ ।	किसान हर जोतते छै ।
किसान हलो जात्दै थियो ।	किसान हर जोतते छेलै ।
किसान हलो जात्दै हुनेछ ।	किसान हर जोतैत् हेतै ।

स्तरीय नेपाली भाषामा 'तै/दै' र सप्तरीया थारू भाषिकामा 'इ, ऐ, त' का रूपबाट अपूर्ण पक्षको बोध गराएको पाइन्छ । यी दुवै भाषामा वर्तमान, भूत र भविष्यत् कालमा अपूर्ण रहेको पाइन्छ ।

४.६.३ पूर्ण पक्ष

पूर्ण पक्षले कार्यको सिद्धि वा पूर्णता जनाउँछ । यो एकभन्दा बढी कालिक परिवेशमा आउन सक्छ (अधिकारी, २०७१ : १३६) । नेपाली भाषा र थारू भाषिकाका पूर्ण पक्षको तुलनाका लागि केही उदाहरणहरू यसप्रकार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १७ : पूर्ण पक्ष

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
म कथा पढेको छु ।	हम कथा पहरने ची/छी ।
ऊ कथा पढेको छ ।	ऊ कथा पहरने छै ।
गीता कविता लेखेकी छे ।	गीता कविता लिखने छै ।
मैले कथा पढेको थिएँ ।	हम कथा पहरने छेलियै ।
तपाईंले कथा पढ्नुभएको थियो ।	अहाँ कथा पहरने छेलियै ।
खेलाडीहरू खेल खेलेका थिए ।	खेलाडीसब खेल खेल्ने छेलै ।
म इटहरी गएको छु ।	हम इटहरी ग्याल ची/छी ।
म इटहरी गएको थिएँ ।	हम इटहरी ग्याल छेली ।

माथिको तालिका अनुसार स्तरीय नेपाली भाषामा 'एक' को रूपबाट र सप्तरीया थारू भाषिकामा ने, याल को रूपबाट पूर्ण पक्षको बोध गराएको पाइन्छ । नेपालीमा धातुमा जोडिने रूपहरू 'एको', 'एकी' र 'एका' कर्ताको लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदरका आधारमा प्रयोग गरिन्छन् । यस्तो अवस्थामा क्रिया रूप कर्ताअनुसार फरक फरक हुन्छन् भने सप्तरीया थारू भाषिकामा पूर्णबोधक रूप कर्ता अनुसार फरक हुदैनन् ।

४.६.४ अभ्यस्त पक्ष

कार्यको आवृत्ति वा अभ्यस्त स्वाभाव जनउने पक्षलाई अभ्यस्त पक्ष भनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : १३६) । यहाँ नेपाली भाषा र थारू भाषिकाका अभ्यस्त पक्षका केही उदाहरणहरू तुलनात्मक रूपले प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १८ : अभ्यस्त पक्ष

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
म खुब पढ्थेँ ।	हम खौँ परहै छेली ।
हामी मावल जान्थ्यौँ ।	हमसब/हमरौके ममाघर जाइछेली ।
राम घर जान्थ्यौँ ।	राम घर जाइछेलै ।
उनीहरू बजार जान्थे ।	उसब/ओकरौके हटिया जाइछेलै ।
तँ घर जान्थिस ।	तुँ घर जाइछेली ।
तिमी पढ्न जान्थ्यौ ।	तुहँ परहैले जाइछेली ।

नेपाली भाषामा 'थ्य' रूपबाट भूत कालिक अभ्यस्त पक्षको बोध गराएको पाइन्छ भने सप्तरिया थारू भाषिकामा 'छेल्' रूपबाट भूत कालीन अभ्यस्त पक्षको बोध गराएको पाइन्छ । दुवै भाषामा अभ्यस्त पक्ष भूतकालमा मात्र पाइन्छ ।

४.६.५ अज्ञात पक्ष

पहिले थाहा नभई पछि मात्र थाहा भएको अवस्था जनाउनेलाई अज्ञात पक्ष भनिन्छ (अधिकारी, २०७१: १३७) । यस पक्षले क्रियाले कार्यव्यापार बितेको समयमा थाहै नपाई भएसकेको, तर अहिले आएर थाहा भएको जनाउँछ । नेपालीमा भूत कालिक रूप + वर्तमान कालिक रूप = अज्ञात पक्ष (पढेछु, गएछ, खाएछु) बनेको देखिन्छ तर सप्तरिया थारू भाषिकामा यस्तो प्रयोग पाइदैन । यसर्थ सप्तरिया थारू भाषिकामा अज्ञात पक्ष पाइदैन ।

४.७ भाव/अर्थ

भाषाका प्रयोग गर्ने व्यक्ति वा वक्ताको मनोभाव वा मनसाय बुझाउँदा फेरिने क्रियाको रूपलाई भाव भनिन्छ । काल र पक्ष बाहेक निश्चय, अनिश्चय, सम्भावना, सन्देह, अनुमान, आज्ञा, इच्छा, जस्ता वक्ताका विशेष मनोभाव वा आशय बुझाउने क्रियापदका रूपतत्वका कोटिलाई भाव, अर्थ वा वृत्ति भनिन्छ (न्यौपाने, २०६३ : १०१) ।

क्रियाद्वारा वक्ताको मनोभाव तथा मनोवृत्ति जनाउने कोटिलाई भाव वा वृत्ति भनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : १३८) । व्याकरणात्मक दृष्टिले नेपालीमा भाव मुख्यतः तीन प्रकारका छन् : विध्यर्थ, सम्भावनार्थ र सङ्केतार्थ (अधिकारी, २०७१ : १३८) ।

४.७.१ सामान्यार्थ

कुनै विशेष भावलाई नजनाई वाक्यको सामान्य अवधारणा मात्र बुझाउनेलाई सामान्यार्थ भनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : १३८) । वाक्यको क्रियापदबाट वक्ताको मनोभावना निश्चित रूपमा प्रकट हुनाले यसलाई निश्चयार्थक पनि भनिन्छ । यहाँ स्तरीय नेपाली र सप्तरिया थारू भाषिकामा सामान्यार्थ भावको अध्ययनका लागि निम्नानुसार उदाहरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. १९ : सामान्यार्थ भाव

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
म किताब पढ्छु ।	हम किताब पहरबै ।
राम बजार गयो ।	राम बजार गेलै ।
भोलि पानी पर्नेछ ।	बिहान पाइन परतै ।
त्यो टोपी लगाउँछ ।	ऊ टोपी लगाइतै ।
त्यसले टोपी लगायो ।	ऊ टोपी लगाइलकै ।
त्यसले टोपी लगाउनेछ ।	ऊ टोपी लगाइतै ।

माथिको तालिकाबाट स्तरीय नेपालीमा 'छ, य र नेछ' र सप्तरीया थारू भाषिकामा 'ब, ल र त' रूपबाट सामान्यार्थ बोध भएको देखिन्छ । यसरी दुवै भाषामा काल बोधक रूपबाट सामान्यार्थ बोध गराइएको पाइन्छ ।

४.७.२ विध्यर्थ भाव

मुख्यतः आज्ञा र इच्छाको मनोभाव बुझाउनेलाई विध्यर्थ भनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : १३९) । यसबाट प्रयोग सन्दर्भ अनुसार अनुरोध, आदेश, प्रार्थना, सल्लाह, प्रस्ताव वा कामना समेत बुझिन सक्छ । विध्यर्थ भावलाई नेपालीमा आज्ञार्थ र इच्छार्थ गरी दुई भागमा विभाजन गरिएको छ । यहाँ नेपाली भाषाको सापेक्षतामा सप्तरीया थारू भाषिकाको विध्यर्थ भावलाई निम्नानुसार तुलना गरिएको छ ।

४.७.२.१ आज्ञार्थक भाव

वक्ता वा लेखकको आज्ञा, हुकुम, आदेश आदि वृत्ति बुझाउने क्रिया रूपलाई आज्ञार्थ भनिन्छ । यस भावको प्रयोग द्वितीय पुरुषमा मात्र हुन्छ । यहाँ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको आज्ञार्थ भावको अध्ययन गर्न निम्न उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २० : आज्ञार्थक भाव

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
तिमी भात खाऊ ।	तुँ भात खो ।
तँ कथा पढ् ।	तुँ कथा पहर ।
तपाईँ घरमै बस्नुहोस् ।	अहाँ घरेमे बैठू ।
तिमी विद्यालय जाऊ ।	तुँ स्कुल जो ।
भाइ गुन्डीमा बस् ।	भाइ पटियामे बैठ ।

माथिको तालिकाका आधारमा स्तरीय नेपाली भाषामा 'अ, ऊ , नुहोस' रूपबाट र सप्तरीया थारू भाषिकामा ओ, अर, ऊ, अ, आदि रूपबाट आज्ञार्थ भावको बोध गराएको पाइन्छ । दुवै भाषामा आज्ञार्थ वाक्यमा कर्ता रहन वा नरहन सक्ने र द्वितीय पुरुषमा मात्र आज्ञार्थ बोध गराइने जस्ता कुरामा समानता भेटिन्छ ।

४.७.२.२ इच्छार्थक भाव

वक्ता वा लेखकको अनुरोध, अनुनय, विन्ती, प्रार्थना इच्छा आदि वृत्ति बुझाउने भावलाई इच्छार्थक भाव भनिन्छ । यस भावको प्रयोग भूतकालमा मात्र हुन्छ (शभा , २०५४ . २८९) । इच्छार्थकको प्रयोग तिनै पुरुषमा हुन्छ । यहाँ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका इच्छार्थक वाक्यहरूलाई तलको तालिकामा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २१ : इच्छार्थक भाव

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
म पाठ पढूँ ।	हम पाठ पहरबौ ।
म विहानै उठूँ ।	हम अनगुते उठबौ ।
भाइ राम्ररी पढोस् ।	भ्या असलसे परहोस् ।
तँ घर गएस् ।	तुँ घर जो ।
ईश्वरले सबैको रक्षा गरून् ।	भगवान सबहेके रक्षा कर ।
तिमी पास भएस् ।	तुँ पास हो ।

स्तरीय नेपाली भाषामा प्रथम पुरुष कर्ता हुँदा क्रियापदको रूपमा 'ऊँ', द्वितीय पुरुष कर्तासँग 'एस्' र तृतीय पुरुष कर्तासँग 'उन' रूपको प्रयोग भएको पाइन्छ भने सप्तरीया थारू

भाषिकामा प्रथम पुरूष कर्तासँग 'औ' द्वितीय पुरूष कर्तासँग ओ र तृतीय पुरूष कर्तासँग 'अ वा ओस्' रूप प्रयोग गरी इच्छार्थक भाव जनाइएको पाइन्छ ।

४.७.३ अनिश्चयार्थक भाव

क्रियाको अर्थ अनिश्चित रूपमा प्रकट हुने अवस्थालाई अनिश्चयार्थक भाव भनिन्छ । यसले निश्चित भइनसकेको कुराको पूर्वानुमान वा सम्भावना र सङ्केतलाई बुझाउँछ । नेपालीमा अनिश्चयार्थकलाई सम्भावनार्थक र सङ्केतार्थ गरी दुई प्रकारमा विभाजन गरिएको छ । यहाँ सप्तरीया थारू भाषिकाको अनिश्चयार्थक भावलाई स्तरीय नेपाली भाषाको सापेक्षतामा तुलना गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

४.७.३.१ सम्भावनार्थक भाव

निश्चित नभएका कुराको पूर्वानुमान वा सम्भावना जनाउनेलाई सम्भावनार्थ भनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : १४०) । सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका सम्भावनार्थक वाक्यहरूलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २२ : सम्भावनार्थक भाव

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
भाइ बजार जाला ।	भ्या बजार जेतै ।
भालि पानी पर्ला ।	बिहान पाइन परतै ।
विद्यार्थी पाठ पढला ।	विद्यार्थी पाठ पहरतै ।
उनीहरू खाजा खालान् ।	उसब नस्ता खेतै ।
हरिले धेरै धन कमाउला ।	हरि बहुत धन कमाइतै ।
बहिनी बजार जाली/जालिन् ।	बहैन बजार जेतै ।

माथिको उदाहरणहरूबाट स्तरीय नेपाली भाषामा 'ल' रूपबाट र सप्तरीया थारू भाषिकामा भविष्यत् कालकै क्रियारूप 'तै' रूपबाट संभावनार्थकको बोध गराइएको पाइन्छ । नेपाली भाषामा 'ल' रूपमा लिङ्ग सङ्केत रूप (जाला, जालिन्) लागेको पाइन्छ भने सप्तरीया थारू भाषिकामा यो रूप पाइदैन ।

४.७.३.२ सङ्केतार्थक भाव

क्रियाहरूका बिच अनुमानात्मक तथा काल्पनिक कारण र कार्य (सङ्केत र सङ्केतित) को स्थिति रहेमा सङ्केतार्थ व्यक्त हुन्छ (अधिकारी, २०७१ : १४३) । यो भाव भएको वाक्यमा पहिलो क्रियाले कारण वा सङ्केत र दोस्रो क्रियाले कार्य जनाउँछ । स्तरीय नेपाली र सप्तरीया थारू भाषिकामा रहेका सङ्केतार्थक भावहरूको अध्ययनका लागि तलका उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २३ : सङ्केतार्थक भाव

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
उसले बोलाए म जान्छु ।	ऊ बोलाइतै त हम जेबै ।
घाम लाग्यो अनि गर्मी बढ्यो ।	रौद लाग्लै तब गरमी बरहलै ।
जब बादल लाग्छ तब पानी पर्छ ।	जब बादल लाग्तै तब पाइन परतै ।
म गए भने तिमि आउनु ।	हम जेबौ तब तुँ आवहे ।
ऊ उठ्यो भने चुनाव जित्छ ।	ऊ उठ्तै त चुनाव जिततै ।

माथिको तालिकाबाट सप्तरीया थारू भाषिकामा सङ्केतार्थ भाव जनाउन जब तब ,‘त’ योजक प्रयोग भएको माइन्छ । नेपालीमा समापिका क्रिया छ भने त्यसपछि ‘भने’ योजक राखेर तथा असमापिका छ भने ‘ए’ प्रत्यय जोडेर सङ्केतार्थक भाव बोध गराइएको पाइन्छ ।

४.७.४ प्रश्नार्थक

वाक्यमा प्रयोग हुन आउने क्रियापदले वक्ताको जिज्ञासा को, के, कुन, कहाँ, कसरी, किन जस्ता प्रश्नार्थक सर्वनाम प्रयोग गरी प्रश्न व्यक्त हुन्छ भने त्यसलाई प्रश्नार्थक भाव भनिन्छ । यहाँ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका केही प्रश्नात्मक वाक्यहरू प्रयोग गरी अध्ययन गर्न तल केही उदाहरणहरू प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २४ : प्रश्नार्थक भाव

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
तिम्रो नाम के हो ?	तोहर नाम कथि चियौ ?
तैले के खाइस् ?	तुँ कथि खेली ?
तलबाट को आयो ?	निचाबाट के एलै ?
तिमी कहाँ बस्छौ ?	तुहँ कते रहैची ?
तपाईंले कतिवटा आँप खानुभयो ?	अहाँ क्याटा आम खेली ?

माथिको तालिकाबाट स्तरीय नेपाली र सप्तरीया थारू दुवै भाषामा क्रियापद भन्दा अगाडि आएको के, को , कहाँ, कति , कथि, कते, क्याटा जस्ता सर्वनाम, विशेषण र क्रियाविशेषणले वाक्यलाई प्रश्नार्थक बनाएका छन् । दुवै भाषामा प्रश्नार्थक जनाउने रूप भिन्नै भएपनि प्रश्नार्थक जनाउने प्रक्रियामा समानता पाइन्छ ।

४.७.५ करण र अकरण भाव

क्रियापदको निषेधात्मक कार्य जनाउने व्याकरणात्मक युक्तिलाई अकरण भनिन्छ । यसलाई करणका सापेक्षतामा हेरिन्छ । यसरी क्रियापदको सकारात्मक कोटि जनाउने करण र नकारात्मक कोटि जनाउने चाहिँ अकरण हुन जान्छु (अधिकारी २०७१ : १७२) । यहाँ स्तरीय नेपाली र सप्तरीया थारू भाषिकाका केही करण-अकरण वाक्यहरूलाई तुलनाका लागि निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २५ : करण र अकरण भाव

स्तरीय नेपाली भाषा		सप्तरीया थारू भाषिका	
करण	अकरण	करण	अकरण
मैले काम गरें ।	मैले काम गरिन ।	हम कामक कर्ली ।	हम काम नैकर्ली ।
तिमी घर आऊ ।	तिमी घर नआऊ ।	तुँ घर या ।	तुँ घर नैया ।
राम गीत गाउँथ्यो ।	राम गीत गाऊँदैनथ्यो ।	राम गीत गाबैछेलै ।	राम गीत नैगाबैछेलै ।
तँ घर जा ।	तँ घर नजा ।	तुँ घर जो ।	तुँ घर नैजो ।
म भात खानेछु ।	म भात खानेछैन ।	हम भात खेबै ।	हम भात नैखेबै ।

माथिको तालिका अनुसार सप्तरीया थारू भाषिकामा पनि करण र अकरण रूप प्रयोग भएको पाइन्छ । सप्तरीया थारू भाषिकामा क्रियापदको अगाडि 'नै' थपी नकारात्मक वा अकरणको रूप निर्माण गरिन्छ भने स्तरीय नेपालीमा क्रियापदको सुरु, बिच र अन्त्यमा 'न' थपेर अकरण बनाइन्छ ।

४.८ वाच्य

क्रियाको रूप कर्ता, कर्म र भावका अनुसार परिवर्तन हुने प्रक्रियालाई वाच्य भनिन्छ । वाच्यले वक्ताको भनाइका रूपमा पनि लिने गरिन्छ । वाक्यमा आउने कर्ता र क्रियाको सम्बन्धलाई वाच्य भनिन्छ । अर्थमा परिवर्तन नगरी वाच्यको क्रियाको सम्बन्ध कर्ता र कर्मसँग फेर्ने ढङ्गलाई वाच्य भन्दछन् (शर्मा, २०६० : १४५) वाक्यमा कर्ता, कर्म वा भाव (क्रिया) मध्ये कुनै एकलाई प्रधान मान्ने व्याकरणात्मक युक्तिलाई वाच्य भनिन्छ (अधिकारी, २०७१ : १८२) । यो मुख्यतः क्रियासित सम्बन्धित भएर व्यक्त हुन्छ ।

वाच्य भाषाअनुसार फरक हुन सक्छन् । अधिकारी (पूर्ववत) का अनुसार वाक्यतत्त्वको वाच्यता वा प्रधानताका आधारमा नेपालीमा वाच्यहरू तिन किसिमका मानिन्छन् : कर्तृवाच्य, कर्म वाच्य र भाववाच्य । यहाँ सप्तरीया थारू भाषिकाको वाच्य व्यवस्थालाई स्तरीय नेपाली भाषाको सापेक्षतामा तुलना गर्ने प्रयास गरिएको छ ।

४.८.१ कर्तृवाच्य

वाक्यमा कर्ता प्रधान वा वाच्य भई प्रयोग हुने व्याकरणात्मक युक्तिलाई कर्तृवाच्य भनिन्छ । कर्तृवाच्यको प्रयोग अकर्मक, सकर्मक दुवै क्रियाहरूमा हुन्छ (अधिकारी, २०७१ : १८२) । यहाँ सप्तरीया थारू भाषिका स्तरीय नेपाली भाषिकाका कर्तृवाच्यका वाक्यहरूलाई उदाहरणका रूपमा निम्नानुसार प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २६ : कर्तृवाच्य

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
म भोलि यहीं बस्छु ।	हम बिहान एतिहे बैठबै ।
तिमी कहिले आउंछौ ?	तुहें कहिया एबही ?
श्यामले हरिलाई पिट्यो ।	श्याम हरिके मारलकै ।
रामले तिमिलाई बोलायो ।	राम तोरा बोलाइल्कौ ।
पुलिसले चोर पक्रयो ।	पुलिस चोरके पक्रलकै ।

माथिका तालिकाबाट सप्तरीया थारू भाषिकामा पनि स्तरीय नेपालीमा जस्तै अकर्मक र सकर्मक दुवै क्रियामा कर्तृवाच्यको प्रयोग देखिन्छ । सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषा दुवैमा अर्थगत दृष्टिले समान तर रूपगत र ध्वन्यात्मक दृष्टिले भिन्न कर्तृवाच्यको व्यवस्था रहेको पाइन्छ ।

४.८.२ कर्मवाच्य

कर्मवाच्य हुने सुविधा सकर्मक क्रियाहरूलाई मात्र प्राप्त हुन्छ । सकर्मक क्रियामा आउने कर्मलाई कर्ताका रूपमा स्थापित गरी वाक्य प्रस्तुत गरिएकमा कर्मवाच्य हुन्छ (अधिकारी, २०७१ : १८२) ।

यहाँ सप्तरीया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाका कर्मवाच्ययुक्त वाक्यहरूलाई निम्न अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका नं. २७ : कर्मवाच्य

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
सुमनद्वारा म कुटिएँ ।	सुमनसे हम पिटाइ खेली ।
मद्वारा भाइ हेपियो ।	हमरसे भ्या हेपल गेलै ।
नवनद्वारा मिहिनेत गरिन्छ ।	नवनसे मिहिनेत करल जाइन्छ ।
ऊद्वारा भाइ हेपियो ।	ओकरसे भ्या हेपल गेलै ।
मद्वारा किताब पढिन्छ ।	हमरसे किताब परहल जाइन्छ ।

नेपाली भाषामा कर्म वाच्य बनाउँदा धातुमा 'इ' प्रत्यय लाग्दछ भने कर्तामा द्वारा/बाट चिन्ह लाग्दछ । सप्तरीया थारू भाषिकामा कर्तामा 'से' विभक्ति लगाई क्रियामा 'जा' धातु थपिएर त्यसमा कालबोधक ल, ई लगाई कर्मवाची क्रियापद बनाइन्छ । यसरी सप्तरीया थारू र स्तरीय नेपाली भाषाको कर्मवाच्यको व्यवस्थामा अर्थगत दृष्टिले समानता र रूपगत तथा ध्वनिगत असमानता देखापर्दछ ।

४.८.३ भाववाच्य

वाक्यमा क्रिया वा क्रियाको भाव (क्रियार्थ) को प्रधानता रहने युक्तिलाई भाववाच्य मानिन्छ । यस्तो स्थिति अकर्मक क्रियामा देखिन्छ (अधिकारी, २०७१ : १८३) । यसमा तृतीय पुरुष, पुलिङ्ग र एकवचन क्रियाको रूप मात्र गरिन्छ । यसमा प्रायः कर्ता लोप हुने गर्दछ ।

यहाँ नेपाली भाषा र थारू भाषिकाका भाव वाच्यको अध्ययनको लागि तलको तालिका प्रस्तुत गरी स्पष्ट पार्ने प्रयास गरिएको छ ।

तालिका नं. २८ : भाववाच्य

स्तरीय नेपाली भाषा	सप्तरीया थारू भाषिका
आज यहीं बसिन्छ ।	आइ एतिहे बैठल जेतै ।
यस कुरामा हाँसियो ।	यी बातमे हाँसल गेलै ।
भोलि गइन्छ ।	बिहान ग्याल जेतै ।
खुब हाँसियो ।	खौँ हाँसल गेलै ।
कहिले आइन्छ ?	कहिया याल जेतै ?

सप्तरिया थारू भाषिकामा अकर्मक क्रियाको भाववाच्य बनाउँदा क्रियामा 'जा' धातु सहित त्यसका कालबोधक प्रत्ययहरू लगाइन्छ भने स्तरीय नेपाली भाषामा धातुमा 'इ' प्रत्यय लगाइन्छ । दुवै भाषामा भाववाच्यमा कर्ता र कर्म दुवै रहन्छ । रूपगत तथा ध्वनिगत भिन्नता देखिए पनि संरचनागत र अर्थगत दृष्टिले समानता रहेको पाइन्छ ।

अध्याय - पाँच

उपसंहार

५.१ निष्कर्ष

यस शोधपत्रको पहिलो अध्यायमा शोधपरिचय प्रस्तुत गरी दोस्रो अध्यायमा पूर्वकार्यको समीक्षा तथा सैद्धान्तिक / धारणात्मक संरचनाको बारेमा चर्चा गरिएको छ । तेस्रो अध्यायमा अध्ययनको प्रक्रिया वा विधिहरूको बारेमा उल्लेख गरिएको छ । चौथो अध्यायमा व्याकरणिक कोटिका आधारमा नेपाली भाषा र थारू भाषिकाको तुलनात्मक विश्लेषण गरिएको छ । त्यसैगरी पाँचौ अध्यायमा उपसंहार र त्यसपछि सन्दर्भग्रन्थसूची राखिएको छ ।

प्रस्तुत अध्ययनबाट प्राप्त निष्कर्षलाई निम्नानुसार बुँदागत गरी प्रस्तुत गरिएको छ :

१. नेपालको कुल जनसङ्ख्या मध्ये ५.८ प्रतिशतले थारू भाषा बोल्दछन् । नेपालमा बोलिने

भाषाहरू मध्ये थारू भाषा नेपाली, मैथिली, भोजपुरी पछि चौथो स्थानमा पर्दछ ।

२. नेपालको पूर्व मेचीदेखि पश्चिम महाकालीसम्मका तराई र केही भित्री मधेस क्षेत्रमा

थारू भाषा बोलिन्छ ।

३. थारू भाषा भारोपेली भाषा परिवारको मागधी शाखा अन्तर्गत पर्दछ । यो भाषा

देवनागरी लिपिमा लेखिन्छ ।

४. थारू भाषामा पनि अन्य भाषाहरू भैं विभिन्न भाषिका, उपभाषिकाहरू रहेका छन् ।

जसमध्ये सप्तरिया थारू भाषिका पनि एक हो ।

५. दुवै भाषाको लिङ्ग व्यवस्थालाई केलाउँदा पुलिङ्ग र स्त्रीलिङ्ग गरी दुई प्रकारका

लिङ्ग पाइएका छन् । दुवै भाषामा सर्वनामको लिङ्गभेद नगरिने प्रक्रियामा समानता

पाइन्छ ।

६. वचन व्यवस्थाको निरूपण गर्दा दुवै भाषामा एकवचन र बहुवचन गरी दुई प्रकारका वचन पाइएका छन् । दुवै भाषामा नाम, सर्वनाम विशेषण तथा क्रियामा वचन भेद गरिने प्रक्रिया पाइएको छ । नेपाली भाषामा नाम र सर्वनाम दुबैमा 'हरू' थपेर एकवचनलाई बहुवचन बनाइन्छ भने सप्तरिया थारू भाषिकामा नाम र सर्वनाममा 'सब' थपेर बहुवचन बनाइन्छ । दुवै भाषामा विशेषणको वचन भेद प्रक्रियामा भिन्नता पाइन्छ ।

७. दुवै भाषामा तिनवटा पुरुष (प्रथम, द्वितीय र तृतीय) रहेको पाइन्छ । दुवै भाषामा सर्वनाम र क्रियाको पुरुषको बोध गराउँदा भिन्नाभिन्नै रूपको प्रयोग गरिएको देखिन्छ । दुवै भाषामा पुरुषको सङ्ख्यागत र ध्वन्यात्मक भिन्नता रहे तापनि अर्थगत समानता रहेको देखिन्छ ।

८. कालको तुलनात्मक अध्ययनबाट नेपाली भाषामा वर्तमान, भूत र भविष्यत् काल पाइएका छन् भने सप्तरिया थारू भाषिकामा भूत र अभूत गरी कालका दुई प्रकार मात्र देखिन्छन् । सप्तरिया थारू भाषिकामा वर्तमान् काल र भविष्यत् कालका क्रियाको रूप एउटै देखिन्छ । त्यसकारण दुवै भाषामा कालको प्रकारमा भिन्नता पाइन्छ ।

९. सप्तरिया थारू भाषिकामा कालका चार पक्ष सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण र अभ्यस्त र नेपालीमा थप अज्ञात पक्ष सहित पाँच पक्ष रहेका छन् ।

१०. दुवै भाषामा सामान्यार्थक, इच्छार्थक, आज्ञार्थक, सङ्केतार्थक, संभावनार्थक, प्रश्नार्थक र करण-अकरण भाव देखिएका छन् । दुवै भाषामा द्वितीय पुरुषमा मात्र आज्ञार्थ बोध गराइने कुरामा समानता देखिन्छ भने काल, पक्ष र भावबोधक रूपहरू भिन्नाभिन्नै

देखिएका छन् ।

११. दुवै भाषामा करण-अकरण भावका आधारमा क्रियाको रूपायण भएको पाइन्छ । नेपाली

भाषामा करणलाई अकरणमा लैजाँदा आदि, मध्य र अन्त्यमा 'न' रूप जोडिन्छन् भने

सप्तरिया थारू भाषिकामा 'नै' रूप सुरूमा प्रयोग भएको देखिन्छ ।

१२. वाच्यको अध्ययनबाट दवै भाषामा कर्तृ, कर्म र भाववाच्य गरी तिन किसिमका वाच्य

पाइएको छ । दवै भाषामा कर्तृवाच्य सकर्मक र अकर्मक , कर्मवाच्य सकर्मक र

भाववाच्य अकर्मक हुने समान व्यवस्था पाइन्छ । सप्तरिया थारू भाषिकामा कर्मवाच्य र

भाववाच्य जनाउने क्रियामा 'जा' धातुसहित त्यसका कालबोधक प्रत्यय पनि लाग्दछन्

भने नेपालीमा 'इ' रूपबाट यी वाच्यहरूको बोध गराइएको पाइन्छ ।

५.१.१ समानता

सप्तरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषा दुवैमा प्रयुक्त व्याकरणिक कोटिहरूमा निम्न अनुसारको समानता पाउन सकिन्छ ।

सप्तरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषा दुवैमा लिङ्ग, वचन, पुरूष, भाव र वाच्य व्यवस्थामा समानता देखिन्छ ।

५.१.२ असमानता

सप्तरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषा दुवैमा प्रयुक्त व्याकरणिक कोटिहरूमा निम्नअनुसारका असमानता पाउन सकिन्छ ।

सप्तरिया थारू भाषिकामा कालका दुई प्रकार (भूत र अभूत) देखिन्छन् भने स्तरीय नेपाली भाषामा कालका तिन प्रकार (वर्तमान, भूत र भविष्यत्) देखिन्छन् । सप्तरिया थारू भाषिकामा भूतकालका चार पक्ष (सामान्य, अपूर्ण, पूर्ण र अभ्यस्त) देखिन्छन् भने स्तरीय नेपाली भाषामा अज्ञात पक्ष थप गरी पाँच पक्ष देखिन्छन् । दुवै भाषामा विशेषणको वचनभेद र क्रियाको वचन भेद लिङ्ग व्यवस्थामा पनि भिन्नता पाइन्छ ।

५.१.३ दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली सिक्दा हुने समस्या

सप्तरिया थारू भाषिका मातृभाषा हुने शिक्षार्थीहरूलाई दोस्रो भाषाका रूपमा नेपाली सिक्दा भविष्यत् कालमा , भूतकालका अज्ञात पक्षमा, विशेषणको वचनभेद, क्रियाको वचनभेद र लिङ्ग व्यवस्थामा समस्या पर्ने देखिन्छ । अर्थात् सप्तरिया थारू मातृभाषी शिक्षार्थीलाई नेपाली भाषासँग सम्बन्धित आंशिक समानता र असमानता हुने भएका व्याकरणिक कोटिहरूको प्रयोगमा समस्या पर्ने देखिन्छ ।

५.२ शैक्षणिक प्रयोजन

हरेक विषयवस्तुको अध्ययन गर्नुको पछाडि थुप्रै शैक्षिक प्रयोजनहरू लुकेका हुन्छन् । त्यसैगरी यस शोधपत्रमा अध्ययन गरिएको सप्तरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाको अध्ययनका केही शैक्षिक प्रयोजनहरू देखिन्छन् जसलाई निम्नानुसार प्रस्तुत गर्न सकिन्छ :

- ☞ सप्तरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपाली भाषाबिच रहेका समानता र असमानताहरू थाहा पाउन सहयोग मिल्नेछ ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषासँग सम्बद्ध भई अध्ययन गर्न चाहने अनुसन्धानकर्ताका लागि थप सहयोग मिल्नेछ ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषी वक्तालाई आफ्नो भाषाको बारेमा केही जानकारी राख्न सहयोग मिल्नेछ ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषिकाको अध्ययन गर्न चाहने जोसुकैलाई यस अध्ययनले सहयोग मिल्नेछ ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषिकाका वक्तालाई दोस्रो भाषाको रूपमा नेपाली सिक्दा आउन सक्ने कठिनाई क्षेत्रहरू पहिचान गरी सोही अनुसार नेपाली भाषा सिक्न मद्दत मिल्नेछ ।
- ☞ थारू मातृभाषी वक्ताहरूलाई थारू भाषा बोल्दा, लेख्दा, पढ्दा शब्दवर्ग, वाक्यगठन र व्याकरणिक कोटिहरूमा हुने त्रुटिहरू ठम्याउन र ती त्रुटिहरू निराकरण गर्ने उपायहरू पहिल्याउन यो अध्ययन सहायक हुनेछ ।
- ☞ आधारभूत शिक्षा मातृभाषामा दिने नीतिअनुरूप सप्तरिया थारू भाषिकाको प्रयोग क्षेत्रका विद्यालयहरूमा सप्तरिया थारू भाषिकामा पाठ्यक्रम र पाठ्यपुस्तक निर्माण गर्न यसले महत्वपूर्ण सहयोग गर्नेछ ।

५.३ उपयोगिता/कार्यान्वयन

प्रत्यक्षत : यो शोध स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको नेपा. शि. ५९८ को पाठयांशको आंशिक परिपूर्तिको लागि लेखिएको भएपनि यसले आफ्नै छुट्टै महत्त्व पनि राखेको छ । भाषा विचार विनिमयको एउटा सशक्त माध्यम हो । नेपाल बहुभाषिक देश भएकोले यहाँ अनेकतामा एकता कायम गरिराख्नका लागि नेपाली भाषाको ठुलो योगदान रहेको छ र सम्पूर्ण नेपालीहरूमा साभा सम्पर्कको भाषाको रूपमा नेपालीहरूमा साभा सम्पर्कको भाषाको रूपमा नेपाली भाषा रहेको छ । यसले नै सम्पूर्ण नेपालीहरूलाई एकताको सूत्रमा बाँधेको छ । त्यसैले सम्पूर्ण नेपाली नागरिक मात्र नभई नेपालमा बसोबास गर्ने सम्पूर्ण व्यक्तिले यो भाषा जान्ने पर्ने हुन्छ । अनिमात्र एकले अर्काको कुरा बिना अवरोध सही रूपमा बोध गर्न सक्छ । अन्यथा वास्तविक अर्थको सम्प्रेषण हुन नसकी विभिन्न समस्याहरू समेत देखिन सक्छ । विविध भाषाभाषीहरू मध्ये नेपाली, मैथिली र भोजपुरी पछिको ठुलो सङ्ख्या थारू भाषीको नै रहेको छ । यसरी बहुसङ्ख्यक मात्रामा रहेका थारू मातृभाषीहरूको सञ्चार प्रक्रियामा यस शोधले ठुलो सहयोग पुऱ्याउनेछ ।

५.३.१ नीतिगत तह

जुनसुकै शीर्षकमा गरिएको जस्तोसुकै अध्ययनको पनि निश्चित उद्देश्य रहेको हुन्छ । सोही उद्देश्यको आधारमा शोधको उपयोगिता भत्किएको हुन्छ । यस शोधको उपयोगिता वा कार्यान्वयनलाई नीतिगत तहमा निम्नानुसार उल्लेख गरिएको छ ।

प्रस्तुत शोध अध्ययनको सप्तरिया थारू मातृभाषी शिक्षार्थीहरूलाई स्तरीय नेपाली भाषा सिक्नका लागि सहयोग गर्नेछ । सप्तरिया थारू मातृभाषीहरूलाई कम समय र कम श्रम गरी स्तरीय एवम् मानक नेपाली प्रयोग गर्ने क्षमताको विकास गराउने नीति निर्माणमा सहायक सिद्ध हुनेछ । सप्तरिया थारू समुदायका विद्यार्थीहरूलाई नेपाली भाषा सिकाउने शिक्षकलाई समेत उपयुक्त शिक्षण विधि निर्माण गर्न यो शोध सहयोगी सिद्ध हुनेछ । सप्तरिया मातृभाषी विद्यार्थीहरूलाई अधिकतम लाभ लिनसक्ने प्रकारको पाठ्यक्रम निर्माण गर्नसमेत यो शोध उपयोगी सिद्ध हुनेछ ।

५.३.२ कार्यान्वयन तह

प्रस्तुत शोध अध्ययनले सप्तरिया थारू मातृभाषी परिवेशमा नेपाली भाषा अध्यापनरत शिक्षकहरूलाई नेपाली भाषा छिटोछरितो ढङ्गले सिकाउन सहायक सिद्ध हुनेछ । सप्तरिया थारू मातृभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा सिकाइको क्रममा गर्ने त्रुटिलाई लक्षित गरी सोको

निराकरण गर्न सक्ने उपायको प्रयोग गर्न समेत यो शोध उपयोगी हुनेछ । त्यसैगरी नेपाली भाषा शिक्षकहरूलाई उपलब्धिमूलक शिक्षण गर्न सक्ने सिकाइ योजना बनाउन समेत यो शोध उपयोगी हुनेछ ।

५.४ सुभावहरू

प्रस्तुत शोधपत्रको अध्ययन पश्चात निम्नलिखित सुभावहरू दिन सकिन्छ :

- ☞ सप्तरीया थारू भाषिका अल्पसङ्ख्यक जातिहरूले बोल्ने एक राष्ट्रभाषा भएकाले यसको अध्ययन अनुसन्धान गरी विकास गर्न आवश्यक देखिन्छ ।
- ☞ थारू भाषिका भित्रका उपभेदहरूको समेत निक्यौल गरी मानक रूप दिनुपर्दछ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाको सम्बर्द्धन र विकासका लागि यस भाषामा छुट्टै व्याकरण, पाठ्यपुस्तक, शब्दकोश तथा अन्य पाठ्य पुस्तकहरू लेखिनुपर्छ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाका विशेषताहरूको अध्ययन र पहिचान गरिनुपर्दछ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाका शब्दभण्डारलाई नेपाली भाषामा पनि अगन्तुक शब्दका रूपमा प्रोत्साहन दिइनुपर्दछ ।
- ☞ आधारभूत तहमा मातृभाषामा शिक्षा दिने नीतिअनुरूप सप्तरीया थारू भाषिकामा पाठ्यक्रम छापिनुपर्दछ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकालाई लोपोन्मुख हुन नदिन यसको संरक्षणका साथै यस भाषिकाका रीतिरिवाज, धर्म, संस्कृति, कला, साहित्य आदि सम्पूर्ण पक्षहरूको संरक्षण हुन आवश्यक छ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाको ऐतिहासिक विकासक्रम सम्बन्धी अनुसन्धान गरी भाषिक परिवर्तनको विश्लेषण गरिनुपर्दछ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाको विकासका निम्ति भाषा योजना तर्जुमा गरी तिनमा मानकको चयन, लेखन पद्धति (वर्णमाला, लिपि, हिज्जे) को निर्धारण, शब्दभण्डारको विकास, शब्दकोश र व्याकरणको निर्माणका साथै प्रयोग क्षेत्रविस्तार (सञ्चार प्रशासन) का लागि पहल गरिनुपर्दछ ।
- ☞ सप्तरीया थारू भाषिकाको अध्ययन, अनुसन्धान र विकासका लागि योजना तथा कार्यक्रम बनाई तिनको कार्यान्वयन र अनुगमन सम्बन्धी कार्यहरू संस्थागत रूपमा सञ्चालन गर्न राष्ट्रिय भाषा परिषद् गठन गरिनुपर्दछ ।

५.५ भावी अनुसन्धानका लागि सम्भाव्य शीर्षकहरू

सप्तरिया थारू भाषिकाको बारेमा अध्ययन गर्न सकिने केही विषय तथा पक्षहरूलाई निम्न अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ :

- ☞ सप्तरिया थारू भाषिका र नेपाली भाषाको ध्वनितात्विक अध्ययन ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषिका र नेपाली भाषाको शब्दभण्डारको अध्ययन ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषिकाका भाषिक भेदहरूको अध्ययन ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषिकाको शब्दनिर्माण प्रक्रियाको अध्ययन ।
- ☞ अन्य थारू भाषिका र सप्तरिया थारू भाषिका बिचको तुलनात्मक अध्ययन ।
- ☞ सप्तरिया थारूभाषी विद्यार्थीहरूले नेपाली भाषा सिक्दा गर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन ।
- ☞ सप्तरिया थारू भाषी विद्यार्थीले नेपाली भाषामा गर्ने उच्चारणगत त्रुटिको अध्ययन ।

सन्दर्भग्रन्थसूची

- अधिकारी : हेमाङ्गराज (२०६३), भाषा शिक्षण : केही परिप्रेक्ष्य तथा पद्धति, काठमाडौं :
विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
- अधिकारी, हेमाङ्गराज (२०७१) , समसामयिक नेपालीव्याकरण, काठमाडौं : विद्यार्थी
पुस्तक भण्डार ।
- आचार्य, बाबुराम (२०१०), थारू जातिको मूल घर कहाँ : नेपाल सांस्कृतिक परिषद् पत्रिका
२/२ ।
- आचार्य, विमला (२०६४), देउखुरिया थारू भाषिका र स्तरीय नेपालीभाषाको व्यतिरेकी
विश्लेषण (अप्र : शोधपत्र) , कीर्तिपुर : त्रिभुवनविश्वविद्यालय ।
- कार्की, केदार (२०६७), उदरपुरिया थारू भाषा र स्तरीय नेपालीबिचव्याकरणात्मक
कोटिहरूको व्यतिरेकीअध्ययन(अप्र.शोधपत्र), इन्द्रपुर : सुकुनाबहुमुखीक्याम्पस ।
- गुरागाई, मोहनप्रसाद (२०६७), भरौल गाविस क्षेत्रकाकक्षा ८ माअध्ययनरत थारूभाषी
विद्यार्थीहरूले नेपालीभाषाको लिखितप्रयोगमागर्ने त्रुटिहरूको अध्ययन (अप्र.
शोधपत्र), इटहरी : जनताबहुमुखीक्याम्पस ।
- गोलाल, सीता (२०६७) , सुनसरेलीथारू भाषिका र स्तरीय नेपालीभाषाको व्यतिरेकी
विश्लेषण)अप्र.शोधपत्र), इटहरी : जनताबहुमुखीक्याम्पस ।
- ढकाल , ऋषिकेश (२०६२), अछामी भाषिका र नेपालीभाषाकाव्याकरणिक कोटिको
तुलनात्मकअध्ययन (अप्र : शोधपत्र), कीर्तिपुर : त्रिभुवनविश्वविद्यालय ।
- न्यौपाने , टड्कप्रसाद र अन्य (२०६७) , सामान्य भाषाविज्ञान, काठमाडौं : सनलाइट
पब्लिकेशन ।
- बराल, कृष्णहरि र नेत्र एटम (२०६५) माध्यमिक नेपालीव्याकरण, अभिव्यक्ति र
अभ्यास, काठमाडौं : तलेजु प्रकाशन ।
- भट्टराई , रामप्रसाद (२०६८) , भाषिक अनुसन्धानविधि, काठमाडौं : शुभकामना
प्रकाशनप्रा.लि. ।
- भण्डारी, पारसमणि र अन्य (२०६३), स्नातकोत्तर नेपालीशिक्षाशोधविवरण,
काठमाडौं, : न्यू हिरा इन्टरप्राइजेज ।
- भण्डारी, पारसमणि र अन्य (२०६८) , भाषिक अनुसन्धानविधि, काठमाडौं : पिनाकल
पब्लिकेशनप्रा.लि. ।

राई, विश्व (२०६९) , बान्तावाभाषाकाव्याकरणिक कोटिहरूको अध्ययन(अप्र. शोधपत्र), इन्द्रपुर : सुकुनावहुमुखीक्याम्पस ।

लखोटिया, सङ्गीता (२०७०) , माहेश्वरी र नेपालीभाषाकाव्याकरणिक कोटिको तुलनात्मकअध्ययन (अप्र :शोधपत्र), इटहरी : जनताबहुमुखीक्याम्पस ।

शर्मा, केदरप्रसाद र माधवप्रसादपौडेल (२०६७), नेपालीभाषा र साहित्य शिक्षण, काठमाडौँ : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।

शर्मा, जनकलाल (२०३९), हाम्रो समाज : एक अध्ययन, काठमाडौँ : साभाप्रकाशन ।

शर्मा, मेदिनीप्रसाद (२०६४) , थारू जाति एक अध्ययन(दो.सं.) ललितपुर : साभा प्रकाशन । शर्मा, मोहनराज (२०५४), शब्दरचना र वर्णविन्यास, काठमाडौँ : नवीनप्रकाशन । शर्मा, वसन्तकुमार (२०७०) , नेपालीशब्दसागर, काठमाडौँ : नवीनप्रकाशन प्रा.लि.।

सापकोटा, छविलाल (२०६३), पश्चिमाथारू भाषा र नेपालीभाषाकाव्याकरणिक कोटिहरू तुलनात्मकअध्ययन(अप्र.शोधपत्र), कीर्तिपुर : त्रिभुवनविश्वविद्यालय ।

श्रेष्ठ , मेघनारायण (२०५९), मोरङ्गियाथारू भाषाको व्याकरणात्मक स्वरूपको अध्ययन (अप्र. शोधपत्र), कीर्तिपुर : त्रिभुवनविश्वविद्यालय ।

परिशिष्ट
नमुनाप्रश्नावली

तलदिइएकावाक्यलाई सप्तरिया थारू भाषामा रूपान्तरण गर्नुहोस् ।

नाम :-

ठेगाना :-

लिङ्ग :-

	स्तरीय नेपालीभाषाकावाक्य	सप्तरिया थारू भाषाकावाक्य
पुलिङ्ग	१. रामकथा पढ्छ । २. गोरूले घास खायो । ३. मेरो भाइमिहिनेती छ । ४. गोरु केटो हास्यो । ५. म भात खान्छु ।	
स्त्रीलिङ्ग	१. सीताकथा पढ्छे । २. गाईले घाँस खायो । ३. मेरी बहिनीमिहिनेती छे । ४. गोरु केटी हाँसी ।	
एकवचन	१. केटो हाँस्छ । २. म भात खान्छु । ३. मोटो केटा लड्यो । ४. सानीबहिनीगीत गाउँछे । ५. उहाँआउनुभयो ।	
बहुवचन	१. केटाहरू हाँस्छन् । २. हामी/हामीहरू भात खान्छौं । ३. मोटा केटाहरू लडे । ४. सानाबहिनीहरू गीत गाउँछन् । ५. उहाँहरू आउनुभयो ।	
प्रथमपुरुष	१. म जान्छु । २. हामी जान्छौं ।	
द्वितीयपुरुष	१. तँ जान्छस् । २. तिमी जान्छौं । ३. तपाईं जानुहुन्छ ।	
तृतीयपुरुष	१. ऊ जान्छ । २. ऊनी जान्छन् / जान्छिन् । ३. उहाँ जानुहुन्छ ।	
निम्नआदर	१. तँ पढ्छस । २. ऊ पढ्छ ।	
सामान्यआदर	१. तिमी पढ्छौ । २. उनी पढ्छन् । ३. उनी पढ्छिन् ।	
उच्चआदर	१. तपाईं पढ्नुहुन्छ । २. उहाँ पढ्नुहुन्छ ।	
अतिउच्च आदर	१. हजुर पढ्नुहुन्छ । २. उहाँ पढ्नुहुन्छ ।	

वर्तमानकाल	<p>१.म घर जान्छु । २.हामी घर जान्छौं । ३.तँ घर जान्छस् । ४.तपाईँ घर जानुहुन्छ । ५.सीता घर जान्छे । ६.उनीहरू घर जान्छन् । ७.त्यो घर जान्छ ।</p>	
भूतकाल	<p>१.म घर गएँ । २.हामी घर गयौं । ३.तँ घर गइस् । ४.तपाईँ घर जानुभयो । ५.सीता घर गई/गइन् । ६.उनीहरू घर गए । ७.त्यो घर गयो ।</p>	
भविष्यत् काल	<p>१.म घर जानेछु । २.हामी घर जानेछौं । ३.तँ घर जानेछस् । ४.तपाईँ घर जानुहुनेछ । ५.सीता घर जानेछिन । ६.उनीहरू घर जानेछन् । ७.त्यो घर जानेछ ।</p>	
सामान्यार्थ	<p>१.रामबजार गयो । २.विद्यार्थीहरू स्कुलजाँदै छन् । ३.म काठमाडौं गएको थिएँ । ४.ऊ इलामगएको छ । ५.किसान खेत खन्थ्यो ।</p>	
इच्छार्थ	<p>१.रामबजार जाओस् । २.म विहानै उठुँ । ३.भाई राम्ररी पढोस । ४.ईश्वरले सबैको रक्षागरून् । ५.तँ घर गएस् ।</p>	
आज्ञार्थ	<p>१.तँकथा पढ । २.तिमीबजार जाऊ । ३.तपाईँ घरमै बस्नुहोस् ।</p>	
सम्भावनार्थ	<p>१.भाइबजार जाला । २.भालिपानीपर्ला । ३.विद्यार्थी पाठ पढ्ला । ४.उनीहरू खाजाखालान् । ५.हरिले धेरै धनकमाउला ।</p>	
सामान्यपक्ष	<p>१.रामबजार जान्छ । २.रामबजार गयो । ३.रामबजार जानेछ । ४.म पाठ पढ्छु । ५.मैले पाठ पढेँ । ६.म पाठ पढ्नेछु ।</p>	

अपूर्ण पक्ष	१.ऊ बजार जाँदै हुनेछ । २.तिमीबजार जाँदै थियो । ३.किसानहलो जोत्दै थियो । ४.खेलाडीहरू खेल खेल्दै हुनेछन् ।	
पूर्ण पक्ष	१.मैले कथा पढेको छु । २.उसले कथा पढेको छ । ३.गीताले कविता लेखेकी छे । ४.मैले कथा पढेको थिएँ । ५.तपाईंले कथा पढनुभएको थियो । ६.खेलाडीहरू खेल खेलेकाथिए ।	
अज्ञात भूत	१.म घर गएछु । २.हरि विद्यालय गएछ । ३.उनीहरू विद्यालय गएछन् । ४.तिमीबजार गएछौँ । ५.तपाईं पास हुनुभएछ ।	
अभ्यस्तभूत	१.म खुब पढ्थे । २.हामीमावलजान्थ्यौँ । ३.राम घर जान्थ्यौँ । ४.उनीहरू बजार जान्थे । ५.तँ घर जान्थिस । ६.तिमी पढ्न जान्थ्यौँ ।	
कर्तृवाच्य	१.सुभमले मलाई कुट्यो । २.तिमी राम्राकविता लेख्छौ । ३.म इटहरीमा बस्छु । ४.मैले लेखहरू लेखेँ । ५.उसले भाइलाई हेन्यो ।	
कर्मवाच्य	१.सुमनद्वारा म कटिएँ । २.तिमीद्वारा राम्राकविता लेखिन्छन् । ३.मद्वारा भाइ हेपियो । ४.नविनद्वारा मिहिनेत गरिन्छ । ५.उद्वारा भाइ हेपियो ।	
भाववाच्य	१.आफु त इटहरीमा बसिन्छ । २.जुन र घाम दुवै देखियो । ३.आफू त खुब सुतिएछ । ४.भाइ हेपियो । ५.मुसुक्कहाँसियो ।	